DOST
dost
SANATSIZ KALAN BİR ULUSUN HAYAT DAMARLARINDAN BİRİ KOPMUŞ DEMEKTİR — K. ATATÜRK
DOST dost dost DOST dost dost dost DOST

BU SAYIDA

Edebiyatımızın Kompradorları

MUZAFFER ERDOST

TÜRKİYE'de yeni toplumsal sınıfların oluşu, batı ülkelerinden ayrılır. Batıda nasıl kapitalizm emperyalizmi yaratmışsa, bugün Türkiye'de de denebilir ki, emperyalizmin yarattığı bir kapitalizm vardır. Kapitalist sınıf ile edebiyatın doğrudan doğruya bir ilgisi olmadığı için, edebiyatın sorunlarını araştırırken, buna çok dikkat etmiyoruz. Fakat, Türkiye'de emperyalizmin kanatları altında yeni bir okumuşlar sınıfı yetişmiştir. Dolayısıyla okumuşlar sınıfı, kültür ve edebiyatın bir çeşit kompradorları olmuşlardır.

bilinçaltından hayata karışan kültür ajanları

Bu oluşun gizli etkenlerini, yeni çağın araçları içersinde bulmak mümkündür. Fotoğraf, sinema, gazete, tiyatro, ajans, telefoto batının yaşayış biçimini, ve bu yaşayış biçimi içersinde gizlenen tüketim araçlarını, her gün, her saat, her yerde sessizce bilinçaltına yerleştirmişlerdir. Nereden kazandıkları, nasıl kazandıkları belli olmıyan batılı topluluklar, engin tüketim araçlarını beyaz perdeden, dergilerden gizlice bilinçaltına sunuyor, ve bilinçaltından dönerek, Türk gencine kötü bir ruhun özünü telkin ediyor. Gazete, sinema, tiyatro, radyo, kitap, dergi ile karşı karşıya bulunan ve bu etkenlerin biçimlendirdiği okuyan sınıf, gördüğü, okuduğu, duyduğu yaşayış biçimini kendi hayatına çevirmeye başlıyor, tüketim araçlarını ediniyor, yeni biçimler, yeni renkler, yeni yaşayışlar onun beğenilerini değiştiriyor, ona yeni bir öz getiriyor.

batının artık ürünleri ve okumuşar sınıfı

Hemen bize çeşitli soruları yönetiyorlar: Evlerimizi, kentlerimizi değiştirelim, eski mimariye mi dönelim? diyorlar. Kasketi, fört şapkayı giymiyelim mi? diyorlar. Örnekleri giysimize, yazımıza kadar uzatmak mümkün.

Bizim düşüncemiz ne yeni yaşama biçimine karşıdır, ne de bu araçların kullanılmasına karşı. Fakat, Türkiye'de okumuş sınıfın yeni ve ithal malı yaşama biçimine geçişi ile, batılıların bu yaşama biçimine ulaşışı arasında derin farklar vardır. Önce bu noktayı belirtmek gerekiyor: Batıda yeni sınıflar toplumun geçirdiği evrimler ve devrimlerden doğmuştur. Hangi yoldan ve nasıl olursa olsun zenginleşen uluslar, zenginliklerinin birer sonucu olarak yeni yaşama biçimlerine varmışlardır. Batıda üretilen şeylerin, tüketilen şeylerden çok oluşu yeni sorunlarını getirmiştir: İşte Türkiye'de yeni tüketici sınıfın doğuşu, batıda üretilen şeylerin fazla oluşundan başka bir şey değildir. Türkiye bugün, artık sınaî ürünlerin, artık tarım ürünlerinin bir pazarı haline getiriliyor. Sinemalar, gazeteler, ajanslar, dergiler, kitaplar bilinçaltına sessizce öyle işlemiş- →

lerdir ki, batıda biriken artık ürünlerin kullanılabilmesi için bu kültür ve eğitim araçları, adeta birer ajan rolü oynamışlardır.

liberalist ve halkçı siyasa

Türk burjuvazisinin Türk toplumunun yaratmadığı, var etmediği bu artık ürünleri tüketmesi, bizim yazımızın dışına taşan, önemli ekonomik konularımızdan biridir (1). Fakat okumuşlar sınıfının, yönetici kadronun, artık ürünleri tüketiminde büyük burjuva ile yarış edercesine, artık ürünlerin tüketiminde rol oynamıya başlaması, gerçekten bu tüketime katılmış bulunan Türk düşünürleri, yazarları, gazetecileri, bilim adamları, politikacıları, yöneticileri için utanılacak, hatta tiksinilecek problemler yaratmıştır. Çünkü, nasıl halkın yaratmadığı, halkın gücünü aşan ve onun emeği üstüne bir karakuş gibi tüneyen yeni burjuva sınıfı türemişse, aynı şekilde halkın emeğini sömüren bir okumuş sınıf türemiştir. Türk okumuş sınıfını dejenere eden, batının artık ürünleri, yani emperyalist politikası olmuştur.

Halk gücünün çok üstüne taşan yeni yaşama biçimleri, okumuş kitleyi nasıl dejenere ediyor? Batıdan ithal edilen yeni yaşama biçimleri, yeni tüketim araçları, okumuş kitlenin yaşayışını, kendi öz yaşayışına çevirerek onu liberal bir yaşama biçimine iteliyor. Liberal yaşama ve tüketim biçimi, okumuş kitlede yeni bir tartışmayı oluşturmuştur. Kurtuluş Savaşının utkularından beslenen halkçı siyasa ile, liberalist yaşama bir bünyede yanyana oluşmaya başlıyorlar. Okumuşlar sınıfı, giderek liberalizme mahkûm oluyor, ve bu arada bir fantezi olarak halkçı siyasayı aynı bedende sürdürmeye çalışıyor.

Büyük burjuva gibi, okumuş sınıf ve onun bir parçası olan edebiyatçı da batının artık tüketim mallarına sahip olabilmek, akranlarından geride kalmamak için, daha çok para kazanmak hırsına kapılıyor. Bu hırs ağır ağır ondaki ülkücü özleri körletiyor ve herşeyin para ile değişebilirliği, bu fenomen katılaşıp, yaşamına yön verecek kadar değer kazanıyor. Yurduna, ulusuna, insanına, komşusuna ihanet etmeden, herkes gibi normal, dürüst bir yaşama yoluna yöneliyor Fakat kapıldığı bu yaşamın bilincine ermediği için normal ve dürüst gibi görünen bu davranışlar, içinde çetin bir ihaneti gizliyor. Çünkü, insanının, ulusunun, komşusunun kendi kişiliğinde ve önderliğinde beliren onurunu, ithal malı maddi şeylerle değiştirecek kadar bilinçsizleşmiş olması, onun edebiyatçı görevleri ile yaşayışı arasında bir ihanet uçurumu meydana getirmiştir.

İşte sonuç: Yaşayışı ile, tüketim gücü ile, düşünüşü ve beğenileri ile halktan kopmuş ve halkın karşısına dikilmiş bir okumuşlar sınıfı. Okumuşlar sınıfına son şeklini veren, Türk ulusal varlığı ve toplumsal değişiklikleri, devrimleri değildir. Liberalist okumuşlar sınıfını yaratan batı emperyalizmidir. Dolayısiyle, okumuşlar sınıfı ile halkın değil, emperyalist batının ilgileri gelişmiş, pekişmiştir.

ileri karakolların ele geçirilişi

İşte Türk edebiyatçısının durduğu yer, bu halktan kopmuş, ondan ayrılmış ve ondan tiksinmiş emperyalist batının bilinçsiz ajanları durumuna gelmiş olan okumuşlar sınıfıdır.

Halktan, halkın içersinden gelenler, bilinçsizce batının etkisine kapılmışlar ve kendi varlıklarının çıkış kaynağını terketmişlerdir. Bu, edebiyatçının yaşayışında olduğu kadar, Türk edebiyatında da yerini almıya başlıyor.

Düşüncelerin, beğenilerin, toplumsal değişişlerin ileri karakolu olan edebiyat, emperyalizm tarafından dolaylı yollardan ve farkına varılmadan işgal edilmiş bulunuyor. Emperyalizmin Türk halkına karşı, Türk edebiyatçısını kullanabilmiş olması, gerçekten hepimiz için utanılacak bir gaflet olmuştur. Bu gafletten silkinecek miyiz? Bu bilince erecek miyiz? İşte bugün çözülmesi gereken asıl sorun..

gelenekçi miyiz? ne münasebet..

Sorunlar çok açıklık kazanmıştır. Türkiye'de okumuşlar sınıfı ile (edebiyatçı bu sınıfın içersindedir) halk, birbirine karşı gelmiştir. Halkın maddî ve manevî değerlerinden, devrimlerinden meydana gelecek edebiyatçı yerine, batı emperyalist özünün besledigi bir edebiyatçı vardır. Önce bu çatışmanın bilincine ermek gerekiyor. Edebiyatçı, kendi varlığına kattığı değişim, devrim ve oluşumların bilincine ermelidir. Bu bilinç onun ilk kurtuluşu olacaktır.

Halka dönmek sözünden, halk edebiyatlarına, geleneklerine, folkloruna dönülmesini istemediğimizi, bu sınıflaşma açısından da açıklamıya ihtiyaç vardır:

Türk ulusunun büyük bir bölümü okumamıştır. Okumuşlar ile okumamışlar arasında, düşünüş

26. SAYFADA

dost

YENİ DİZİ SAYI DOKUZ
Cilt: 16
TEMMUZ 1965

"dost" adı anılmadan yazılarımız aktarılamaz.

Sahibi:
Salim ŞENGİL
Yazı İşleri sorumlusu :
N. ŞENGİL
Başlık yazıları: Ferit APA
Ayda bir çıkar.
İdare Yeri :
Necatibey Cad. 22/3
Yenişehir - Ankara
Basıldığı yer :
Mars Matbaası — Ankara

Abonesi:
Yıllık 12 TL. Altıaylık
6 TL. Dış ülkelere bir misli.
İlân Şartları :
Santimi 10 liradır.
Arka kapak, 2 renkli 1.500 TL.
„ „ 1 „ 1.250 „
İç sayfalar 1 „ 1000 „
Sürekli olarak 6 sayı reklâm verenlere
%10, 12 sayıda ise %20 indirim
yapılır.

BİLİNEN ŞEYLER

ORHAN DURU

Edebiyat, roman, öykü, şiir, bugün artık belki de gerçekleri anlatmak için tek yoldur. Genellikle sanat ve edebiyat daha güçlü olarak gerçekleri yansıtıyor bugün. Niye böyledir? Çünkü dünyamız değişmiştir. Çünkü ülkelerimiz, insanlarımız değişmiştir. Artık insanoğlunun elinde gerçekleri anlatmak için tek bir araç kalmıştır: Edebiyat, sanat. Çünkü dünya artık yalanlarla, beyin yıkamalarla, uyutma, susturma ve unutturmalarla doludur. Dünya eskiden nasıldı? Eskiden de hiç yalan, dolan, uyutma yok muydu? Vardı. Ama bu derecesi yoktu. Bu derece ince yollardan bilimsel yollardan, bilinçaltına inerek yapılan cinsten aldatmalar ve yalan uydurmalar yoktu herhalde. Çoktandır insanlar yayın organlarına, radyolara, televizyonlara inanmıyor. Ya da ister istemez inanıyor, kendisini bırakıp inanıyor. Haberleşme araçları artık dolaylı dolaysız yönetici topluluğun elindedir. İnsanlar her zamankinden daha çok şu ya da bu yana yöneltilmektedir. Bu bakımdan, en dokunulmaz olan, en çok gerçeği anlatma yolları açık bulunan edebiyattır, sanattır. Bir Kongo ayaklanmasını anlatan bir roman, bu konuda yayılan haberlerden çok daha gerçeklere yanaşabilir. Vietnam'da olan biteni belki gerçeklere uygun bir biçimde bugün izleyemeyiz. Ama bu konuda yazılacak bir roman, bir şiir, bir sanat eseri çok daha gerçeklere yakın olacaktır ve bizi çok daha etkiliyecektir. Bir "Yaban" romanı, İstiklâl Savaşımızın gerçek koşullarını tarih kitaplarından çok daha etkili olarak anlatmaktadır.

Bilinen şeylerden söz açtığım söylenecek. Çoktandır bilinen şeylerle konuşuyorum. Gerçekleri yazacağız (Bilinen birşey). Gerçekleri nasıl yazabiliriz? İyi bildiklerimizi yazarsak gerçekleri yazmış oluruz (Bilinen birşey). İyi bildiklerimiz nelerdir? Kendimiz, hemen yakın çevremiz, kendi ülkemiz, kendi halkımız (Gene bilinen birşey).

Öyleyse kabaca bunlar yapılmalıdır. Bunu herkes kendi meşrebine göre yapar. Kurtarıcı yol budur.

Burada bir nokta daha koyalım. Çünkü olması gerektiği biçimde konuşuyoruz ve yeryüzüne inmiyoruz. Bakın ne oluyor? Sanat ve edebiyat bugün kimi büyük ve zengin toplumların küçük ve gelişmemiş toplumların üzerindeki baskılarını sürdürmek için bir araç haline getirilmiştir. Büyük ve küçük devletler bir araya geldi mi önce kültür anlaşmaları imzalanmaktadır. Yardım kurullarıyla birlikte, kültür merkezleri açılmaktadır. Büyük toplum ya da zengin toplum gelerek küçük yoksul toplumun alanında kültür merkezleri açmaktadır. Bunun anlamı şudur: Bizim sizden daha ileri bir uygarlığımız vardır ve size öğreteceğiz her bir nesneyi, nasıl uygar olunacağını, nasıl şiir, roman yazılacağını. Ancak bunu yapabilmeniz için bizim yazarlarımızı, şairlerimizi okumalı, bizim kültürümüzü derinden izlemelisiniz.

Ancak bu büyük toplumlar da kendi yazarlarını sunar ve onları tanıtmağa çalışırlarken, küçük

TAN

Akşama kalyon kalyon çıkartma yapmış gibi
Toz içinde kırıldı bir güvercin
Bir kızıl çizgi ve bir palmiyenin
Eğilip te bir kelime söyleyişi ovadan

Gecenin öğleye düşüşü yuvadan
Kılıcın patlayıp donuşu durmadan
Bana bir bildiri büyü sultanından
Yeşil bir yıkılış çürüyüşten de ileri

Mor bir suda eridi eridi eridi ışık
Aya bakıp öksürdüm öksürdüm öksürdüm
Gül vakitlerinin hükmünü sürdüm
Sur dibi bir kıyamet kopuşunda

SEZAİ KARAKOÇ

---

toplumlara faydalı olacak yazarlarını ozanlarını değil, kendi ülkelerinde yönetici topluluğa hizmet eden yazarlarını ve ozanlarını öne sürerler. Kısacası uygarlık hizmeti yapıyorum derken insancıl değildirler. Çünkü bu iş temelinden pis bir iştir. Temelinden aşağılık, iğrenç bir iştir.

Bu durumda Onat Kutlar'ın dediği gibi "Türkiye'de emperyalizmin (ekonomik ya da kültürel) numaralarından haberli olmayan üniversite öğrencisi bile yoktur." diyip bilinci rahat ettirmeğe imkân yoktur. Karşı koymak, savaşa girişmek gerekir.

Dünyaya açılış sanatçının, edebiyatçının kendi gözleriyle olur. Yabancı kültür merkezlerinin verdikleri gözlüklerle değil. Dünya sanatını ve edebiyatını kendi seçimimle izlemeliyim. Kendim bulur, kendim ilgilenirim. Biliyorum ki toplumlar arasındaki etkiler kaçınılmazdır. Ama bu etkiler eşit koşullar içinde olmamaktadır, hiç olmazsa benim kendi iredemle hareket etmem önlenmektedir. Propagandaya araç yapılan yabancı sanat ve edebiyat ürünleri okumağa değer değildir.

Kendi ülkeme bakıyorum. Dolaplar dolusu çeviri edebiyatı, ambarlar dolusu çeviri kitap. Artık kusacağım geliyor. Kafasında kendi ülkesinden kaçmağı tasarlıyan aydınlar, "Ne yapayım, biz böyleyiz." felsefesinde uyuklayanlar. Halkın ne düşündüğüyle, ne yaptığıyla ilgilenmeyen kişiler. Halkevleri ne diye bu kadar cılız duruma getirildi, ne zaman kapatıldı, düşünmeğe zorlarım herkesi. Yabancı kültür merkezleri ne zaman üremeğe başladı, düşünmeğe zorlarım herkesi. Halkevleri kendi kendimizi incelemeğe, öğrenmeye yarayan kuruluşlar değil miydi? O zaman da çeviriler yapılıyordu. 1935 lerde de çeviriler yapılıyordu. Ama bugünkü kadar kendi kendimize yabancı değildik.

Ne toplumcular adına konuşuyorum, ne de kimseyi suçluyorum.

Kısacası soruyorum: Bugün Türkiye Türk yazarlarından çok yabancı yazarların bir pazarı değil midir? Niye bu duruma geldik? Nasıl bu durumdan kurtulabiliriz? Bunu düşünsek daha iyi olmaz mı?

Özet: Gerçekleri kendimize göre anlatmalıyız. En iyi kendi çevremizi, bildiklerimizi, kendi ülkemizde olan biteni anlatabiliriz. Dış ülkeler bizi etkiliyecektir. Ama seçme iradesi bizde olmalıdır. Kendimizi incelemeliyiz, kendimizi dinlemeliyiz. □□

ZORA KARŞI SANAT

sir herbert read

a. bilgi

Büyük bir inançla şöyle diyordu Tolstoy: "Sanatın görevi büyüktür. Bilimin yardımı dinin öncülüğü ile gerçek sanat, bu gün yargı kurulları, polis, hayır kuruluşları gibi - dış araçlarla sürdürülen barışçı işbirliğini insanoğlunun gönüllü eylemiyle saglıyacakdır." "Bunu ancak sanat başarabilir." diye bir de üsteliyordu.

Bu inanç Tolstoy'un sanat kuramına dayanır. O sanata, görevi akla uygun algı ve sezgilerimizi duygular haline getiren biyolojik bir oluşum (insan hayatının bir organı) gözüyle bakıyordu. Bilim ve dinin bir karışımı diye aldığı akla uygun algılarımız, sezgilerimiz insanlığı dinsel, toplumsal ya da töresel kuruntu ve aldanmalardan kurtaracak, insanlığın kardeşliğini akla uygun tek ideal olarak kurup yerleştirecekti. Sanat bu ideali etkili ve kandırıcı biçimler içinde temsil edecekti. Bütün sanatlar inandırma, kelimenin iyi anlamıyla kandırmadır. Bunu, imajlar, semboller yaratarak "toplumun en yetkin üyelerinin" düşündüğü, duyduğu en olgun fikirleri toplum içinde yayarak yapar. Tolstoy az bulunur bir saflıkla "Sanat Nedir?" denemesini, geleceğin dinî sanatının, "sanatın böylece eğittiği insanların ruhlarına eylemin akıp gideceği yatakları açacağını" söyliyerek bitirmektedir.

Tolstoy'un yanıldığını pekala seziyoruz. Bu yanılma ne ideallerinde ne de gerçeği kavramasında; kuramlarıyla, tariflerinde. Önce, sanat tarifi doğru değil. Sanatın görevi algıları duygular haline getirmek değil, duyguları algılar haline getirmekdir. Sanatçı duygularla başlar, bunları ifade için semboller bulur. Bilime gelince Tolstoy onun da gerçek amacından saptığını kabul ediyor. Bilimin amacı onca, "Savaş ve insan öldürülmesinin budalalığını, faydasızlığını, orospuluğun insana yakışmazlığını, zararlarını; uyuşturucu madde kullanmak ya da hayvan eti yemenin saçmalığını, zararlarını; vatan severliğin akıl dışılığını, modası geçmişliğini göstermek olmalıdır." Ne var ki Tolstoy hiç bir yerde bilimin, "insanlığı yokeden savaş silahları ya da lüks eşyalar yapma", yolundan gerçek amacına nasıl döndürülebileceğini açıklamıyor. Bütün savları bir kısır döngü içinde, çünkü ancak töresel ya da dinsel ideallerle yeni bir yön kazanmış bilim ile harekete getirilirse, sanat, zoru, siddeti bir yana itebilir. Herşey modern dünyada tam eksikliği duyulan, "ortak dinî bir inanca," bağlanıyor...

Bu sorunun kökleri sadece Tolstoy'un tartışılabilir denemelerinde değil roman ve hikâvelerinde de vardır. Tolstoy sanat ile şiddet, zor arasında ince ve gizli bir ilintinin bulunduğunu anlıyordu. Bunlar diyalektik zıtlardı, sanat ve sadece sanat insanın kalbindeki şiddeti, zoru söküp atabilirdi.

İnsanın kalbi ya da kafası üzerinde sanat nasıl etkide bulunuyor? Bu soruya ilk cevabı Eflatun veriyor. Bütün sanatlar aslında uyumdur diyor Eflatun. Karısık duygular üzerine ard arda gelen ritim, fiziksel dalgalar ile etkide bulunurlar, bir mutluluk ya da doygunluk duygusu doğururlar. Eflatun, toplu oyunlara, korolara ve danslara öteki sanatlar yanında öncelik tanımakla Pavlof'un şartlı refleklerini daha önce

BİRİKEN

Karaltıdadır yitik yer, zorlar kendini ;
Simgesini boyun eğmenin katı geceye.

Gören göz arar, bir evcil yürek,
Çekip çevirecek kışlağını, ata yurdunu.

Donmuş bir kaynaktır inancı, umudu onun,
Suvarır sürüsünü, kuşlukla ırmağı durdurur.

Yoktur yeri öpüşünün yılgı ateşinde,
Yüzünün varıp eğildiği her kökü doldurur.

Savrulur gider sabah yelinde uyanık sesi,
Onarır, yapar konutunu sönmüş bir yazda.

Onayamaz artık hiç bir söz onu,
Karanlığı tektir, ayartır mutsuzluğu.

Yalnızdır, öyle durur, bir bıçak ağzı tıpkı,
Bilenir çelik direnci kemik kınında.

Savutlanır, savunur kendini günün ucunda,
Aşar gider tüm utkusunu taş yontucunun.

Uçsuz bucaksız hız, korkunç erk tohumdaki
Ekler yankısını yankısına kara kalabalığın.

Yurdunda usta kişilerin, öz demirlerin,
Bengi tözün kanla, tuzla karıştığı çağda.

ÖZDEMİR İNCE

sezinlemiş oluyordu. **Yasalar'**da iyi eğitilmiş insanı, iyi şarkı söyliyebilir, dansedebilir diye tanımlıyordu. Eğitim diyordu, zevk duyulacak şeylerden zevk, acı duyulacak şeylerden acı duymayı öğrenmektir. Çoğunun bütün estetik ve moral eğitiminin, "korolu sanatlar" da eğitim başlığı altında toplanabileceğini ciddi ciddi öne sürüyordu. Lirin kuvvetli ritmi ve uygun bale hareketleriyle birlikte şarkı sanatı oluyordu eğitim. Bütün sanatlar fiziksel tâlim biçimleri oluyordu. Ancak bu talimler iyi seçilmiş bir müzige ve doğru bir uyuma dayanmalıydı. Barış mı istiyorsunuz bunu sağlıyacak şaşmaz bir uyum hazırdı. Yok eğer savaş istiyorsanız musikiyi değiştirmek yeterdi.

Bu hem akla uygun hem de tutarlı bir kuram. Ne yazık ki büyük ölçüde denemeye hiç tutulmamış. Doğru olsaydı koral musiki ve dans eğitimi gören herkes özellikle uysal tabiatlı olurdu; oysa bunların da herkes gibi akıl dışı tutkuları var, diye itiraz edebilirsiniz. Bu doğru ya da yanlış bir genelleme olabilir ama Eflatunun savıyla ilgisiz. Eflatun sadece eylem birliği, beraberliği istiyor, çevrenin derin etkisi üzerinde duruyordu. Biz ne görüyor, ne duyuyor, nasıl hareket ediyorsak onlara uygun eylemlerde bulunuyoruz. Çirkin bir çevrede koral dans bu bozuk orantılı görünüşün fena etkilerini yokedemez ancak azaltabilir. Bu nedenle toptan olmalıdır. İyi eğitim görmüş seçkinler tabakası iyi bir örnek olabilir. (Tolstoy'da böyle tasarlıyordu.) Yalnız Eflatun'un kuramında, idealar insanı değiştirmiyor, insanlar maddi kuvvetle değiştiriliyor. Akıl yumuşak bir cevherdi duyumlardan aldığı iyi, kötü herşeyin kolayca etkisi altında kalırdı. Akıl, "mutlu ülkelerden sağlık getiren serin bir rüzgâr gibi" her yönden gelen uyumlu görüntüler ve sesler ile doldurulmalıdır. Böylece soylu yapıtların etkileri çocukluktan beri aralıksız gözü, kulağı doldurur, farkında olmadan insanları aklın güzelliğiyle uyum haline getirir. Bu satırların alındığı **Cumhuriyet'de** Eflatun amacının ortak temellerini de açıklar. Amaç bir sınıfın özel mutluluğu değil Cumhuriyetin bütünüyle gönenmesidir. İnandırarak ya da zorla, vatandaşlar uyum içinde birleştirilecek ve her sınıfın ortak çıkara yaptığı katkı herkesce paylaşılacakdır. Herkes dilediği yolda gitmiyecek, topluluğu tek vucut olarak birleştirmek için bir araç olacakdır.

Politik tutkularla dolu, yok olma kuşkusuyla burun buruna yaşıyan dünyamıza Eflatun'un ideal cumhuriyetinden yansıyan bu sesler çok yabancı gelir. Böyle bir dünyada sanatın ereği nedir? Eflatun'un savaşlarla dolu dünyasında olduğu gibi bu gün de ereğin aynı olduğunu söyliyebiliriz. Eflatun'un salık verdiği sanat yoluyla eğitimin yarısı kadar bile gerçekçi bir çare bilmiyorum. İnsanın aklı, idraki değiştirilmelidir. Karşılıklı yokolmakdan kurtulmak için bu, politikamızın tek ve devamlı amacı olmalıdır. İnsanların aklı nasın değiştirilebilir? Uğraşmıya değer tek sorun budur. Ama bu anı kurtarmak ya da yakın bir fayda için değil devamlı ve genel bir değişme. Sorun işde budur. Bu gün için aldığımız tek cevap, insan aklının moral inandırma yoluyla değiştirilebilir olduğudur. Bunun bir hayal olduğuna inanıyorum.

Ahlâk (moral) nedir? Ahlâk, aklın bir durumu değil bir eylem şeklidir. Ahlakımız inançlarımızla değil, yaptıklarımızla belirlenir. Kelimenin kökü latince **Mos** (çoğulu **mores**), insanın kendini yönetme biçimi, maddi doğruluğu, geleneksel tutumu anlamına gelir. Mores, adetler, büyüklerin ve

öğretmenlerin taklidi ile yayılır ve kişisel eylemler için daima bir sorumluluk duygusu ifade eder. Gitgide bu gibi yatkın alışkanlıklar, âdetler, soyut genel kurallar, bilinçle uyulması gerekli davranış yasaları halini alarak insan ilişkileriyle doğal bağlarını yitirirler. Böylece de geleneksel davranış ve hareketin bağlayıcı niteliği zayıflar. Kişi kendisine değilde, bir soyutlamaya karşı sorumluysa her adımda bir yan çizme, zayıf davranma, yanılma fırsatı vardır. İçinden geldiği gibi, otomatik değil de hesaplı kitaplı davrandığına göre şüpheli ve hoş görüsüz bir eylemi yeğ tutacaktır.

Filozoflar ve din bilginleri arasında ahlakın gerçek anlamı kaybolup gitmistir. Bu anlam bu gün özellikle Fransa'da yazarlar arasında yeniden ortaya çıkmışdır. Fransa daima ahlakî kurallardan çok ahlakî davranışların benimsendiği bir ülke olmuştur. Bu konuda sadece Montaigne'yi, Rochefoucauld'u, Vauvenargues'i hatırlamak yeter. Bu gerçekçilik, Saint-Exupery'nin, Camus'nün ve sanatı herşeyin üzerinde eyleme dönüşüm diye anlıyan Malraux'nun yapıtlarında derin bir anlayışla yeniden gözükmiye başlamışdır. İçlerinde belki de Saint-Exupery bu moral gerceklilik felsefesini en açık, en anlaşılır biçimde ifade edenidir. Bu yeteneği, Fransa'da savas sonrası kusağı üzerindeki büvük etkisini; İngiltere ve Amerikada aynı kuşağın gevşek moral dokusu üzerinde benzer bir etki uyandırmadaki basarısızlığını açıklayabilir. "İnsan olmak sorumlu olmakdır; Eseri büyüklüğünde insanlığın geleceğinde sorumluluğu bulunmak." Saint-Exupery "Terre des Hommes" da, uygulamalı çalısmaya, toplu evleme, mutlak'a değil, komsularımıza olan sorumluluğumuza (Tolstoy'un insanın kardesliğine) değiniyor. Bir doğru eylemler sistemi yok, sadece serbest ve bencil olmıyan davranışdan doğan içgüdüsel dürüstlük ve iyilik var.

En iyi yorumcularından Everett W. Knight. "Saint-Exupery'nin eseri bir tartışma değil bir örnekdir," diyor. Böylece en sonunda Eflatun'a dönmüş oluyoruz: Sanatın, kandırma, mandırma değil; eylem olarak moral bir etkisi vardır. Gide, Saint-Exupery'nin büyük buluşu, insanın mutluluğunun özgürlükde değil görevini kabulde olduğunu öne sürmesidir, diyor. Vazife yerine kaderi ya da zorunluluğu koyunuz, Gide'in bu gözlemi Yunan felsefesinin ortak inancıdır. Saint-Exupery bundan daha orijinal, çağımızdaki çıkmazla daha yakından ilgili birşey daha söylüyor. Önemli olan, eylemin etkisi, yapıcı, yaratıcı gayrettir, diyor. "Bir kule yapmıya zorlayın onları" diyor çöl prensi oğluna **Cidadelle**'de. Göreceksin kardeş gibi olacaklar. Eğer birbirlerinden nefret etmesini istiyorsan aralarına ekmek at... Uygarlık insandan istenilen seyler üzerine kurulur, insana verilecek seyler üzerine değil..... İnsan hersevden önce, yaratan varlıkdır. Ancak birlikde çalışanlar kardesdir. "

Bu barış için Tolstoy'un algıduygu üzerine söylediği karışık sözlerden daha iyi bir reçetedir. Çünkü sanat insanı değisime uğratan bir eylem olarak alınmışdır. Ne bilimin saçdığı aydınlık ne de, "akla uygun dini algılar" sanatın faydalı etkileri için birer gerekli ön şarttır. "Çöldeki Bilge" deki hikayelerden bir tanesi uzun yıllar bir arada çalışan ve yasıyan, sonra da ayrılmak zorunda kalan iki bahçivan üzerinedir. Aradan epev zaman gectikten sonra bahcivanlardan bir tanesi arkadasından bir mektup alır. Sevinç içinde ardasının basından geçenleri öğreneceği umuduyla mektubu prense götürür, "şiir okumasını yalvarır gibi" mektubu okumasını rica eder. Prens mektubu açar, okur: "Bu sabah gül fidanlarını budadım." Hepsi bu kadar. O günden sonra bahçivanda büyük bir değişiklik olur. Rahatı kaçmıştır. Ancak üç yıl sonra dostunun mektubuna karşılık yazma fırsatı bulur." Odasından çıkmaz oldu. Yazıyor, çiziyor, tekrar yazıyordu. ilkokul öğrencisi gibi dilini çıkartıyordu. Söyliyecek önemli bir şeyi olduğunu biliyordu. Ne yapıp uzakdaki arkadaşına ulasmalıydı.... Uçurumlar üzerine köprüler kurmak, zaman ve uzam ötesindeki öbür yarısı dostu ile bir olmalı, sevgisini ona iletmeliydi. Bir gün utana utana yanıma geldi, dostunun yüzünü aydınlatacak neşe ısığının bir vankısını gözlerinde görmek, bildirisinin gücünü ölçmek umuduyla mektubunu gösterdi. Okuduğum zaman, acemi fakat dikkatli bir elle, kalpden gelen bir dua gibi şu kelimeleri gördüm: **Bu sabah ben de gül fidanlarımı budadım..."**

Yalan bir mesel ama gerçeği veriyor.. "**Candide**'in vardığı sonucu hatırlatabilir bize ama Voltaire daha alaycı ve umursamazdır. "Bahçelerimize bakmalıyız" ahlakî bir emirdir. Saint-Exupery gül yetiştirmenin yapıcı bir gayret, kule yapmak gibi bir is, bir sanat olduğunu söylemek istiyor. İnsanlar yaratıcı eylemlerde beraber oldukları sürece barış içinde yaşayacaklardır.

Önemli bir nokta daha var. Yaratıcı eylemlerimiz içgüdüsel, alısılmış olmalıdır. Sanatcı bu gün toplumdan ayrı düsmüş; insanlara, doğaya yabancılasmısdır. Çabası bilinçli, adeta bir kendini savunma ya da çoğu zaman güçsüzlüğüne karsı kızgın bir baskaldırmadır. Elinde iyilestirici büyük davalar var ama bunları istiyen kim? Kendi kurtuluşu için bile bir başına hareket edemiyor. Uğrası, ortaklığı gerektiriyor. Başka sanatçılarla birlikde aynı iş, aynı erek üzerinde çalısmalı. Gerçekde, herkes onunla elbirliği etmeli. Herkes yapılacak işe katılan kendine göre bir sanatcı, yapılan her iş bir sanat eseri olmalıdır. □□

MEHMED KEMAL

CEMAL AYKIN

A SORUŞTU

Cemal AYKIN
(Hikâyeci)

1 — Tanzimattan bu yana ana sorunumuz, Batı etkisinden kurtulmak değil, Batı düzenine uyabilmek olmuştur. Batılı sömürgecilerle yaptığımız ölüm - kalım savaşından sonra da bu durum değişmemiştir. Çünkü sömürgeci kuvvetlerin yurdumuzdaki ileri karakolları kurtuluştan sonra da görevlerini başarıyla yürütmüşlerdir.

Böyle bir ortamda sanatımızın etkilerden kurtulamıyacağı bellidir. Sanatçılarımızın çoğu, kurtuluşu, kendi toplumunu değiştirme çabalarına katılma yerine, Batı düzenine özenmede görmüşlerdir. Sanatımız kaba bir sömürge romantizmiyle karanlık bir gerçekçilik arasında, yakınlara dek etkin bir güce sahip olamamıştır.

2 — Türk sanatını Batı'nın yanına nasıl koyabileceğimizi araştırmak, yaratıcılığını yitirmiş, yenilmiş, yılgın bir düşüncenin ürünü olabilir. Batı'nın ölçüleri her çağda, her toplum için amaç sayılabilecek, şaşmaz, değişmez ölçüler değildir. Sonra, Batı'yı insanlığın bütün ortak değerlerinin temsilcisi gibi görmek de yanlıştır. Batı bugün, daha çok, sömürgeci, emperyalist düzenin sorumlusudur.

Batı'nın görünüşü, kendi koşulları içinde aldığı uygarlık yolu ve bu koşulların yarattığı sanat kimi

AYHAN HÜNALP

ERDAL ÖZ

RMAMIZ

sanatçılarımızı imrendiriyor. Oysa kendine özgü bir gelişmesi, sorunları olan ülkemizin sanatı, kendine özgü koşullarla sınırlıdır. Batı sanatının çizgisinden gitmek, Batı insanını ve sanatını yaratan koşullar içinde yaşıyormuş gibi davranmaktır. Yâni sahteciliktir, kendi çevresinden, bu çevrenin insanlarından, sorunlarından kopmak, kaçmaktır.

Batı'nın pazarı olan, Batı'ya emeğini satarak ve ondan borç alarak yaşayan bir toplumun sanatı Batı'nın yanına konamaz. Amacımız sanatta Batı'nın etkisinden kurtulmak ve ulusal varlığımızı korumaksa, bunu Batı'ya karşı koymakla, sömürgeci düzene boyun eğmemekle, yâni önce onun ekonomik etkisinden kurtulmakla başarabileceğiz. Çünkü sanatlar, ekonomik ve tarihsel temeller üzerinden biçimlenen kişiliklerinin sınırlarını zorlayamaz.

3 — Ulusal sanat, bir ulusu belli bir oluşum, bir gelişim aşamasında yansıtan sanattır; bir ulusun ekonomik ve tarihsel koşullariyle sınırlı olan sanattır. Böyle bir sanat başka ulusların sanatlarına özenmiyerek kendi olanaklarımızı araştırıp kullanmaya çalışmakla yaratılabilir.

Ulusal sanatın bir anlamda kaçınılmaz olması da önemlidir. Toplumsal sorunlar karşısında ulusal bilincin ve insan olma sorumluluğunun sanatını yapanlar kadar, sanatı politika dışında tuttuklarını söyleyenler ve bir ihanetin sanatını yapanlar da ulusal sanatın tez ve karşıt tezleri olarak toplum yaşayışında yerlerini alırlar. Sanatta ulusal olmadan evrensel olma çabası, toplumsal çevreden bilinçli olarak kaçış, insanı soyutlama ve insana saygısızlık çabasıdır.

4 — Az gelişmiş bir ülke olmak sanatımızı elbet de etkiler. Ama az gelişmiş bir ülkede az gelişmiş bir sanatın var olacağını değişmez bir gerçek saymak yanlıştır. Ekonomik güçsüzlük aynı ölçüde bir kültür yoksulluğu anlamına gelmez.

Her geri kalmış ülkede bir sömürülme ve sosyal adalet sorunu vardır. Sömürgecilerin ve mutlu azınlığın karşısında insan haklarının ve onurunun savunucuları vardır. Bu kaynaklardan beslenen, ilerici ve gerici kuvvetlerin savaş alanları içinde biçimlenen az gelişmiş ülke sanatı, bölükleri birbirine karşıt, ikili bir yapıda olacaktır. Bu ikilik ve çatışma ancak toplumun yeni bir oluşum döneminde bulunduğunu gösterir.

Kısacası, gericiliğin, sömürücülüğün ve ihanetin başıboş bırakılmadığı bir toplumda kültür ve sanatın az gelişmişliği, geriliği söz konusu olamaz. □

H

SORULAR

1. Sizce Tanzimat'tan bu yanaki sanatımız Batı etkisinden kurtulmuş mudur? Kurtulmuşsa bunu nasıl tanıtlayabilirsiniz? Kurtulmamışsa bunun nedenleri nedir?

2. Türk sanatını kendine özgü bir şekilde Batı'nın yanına nasıl koyabiliriz. Kendi sanat çizgimizden giderek mi, Batı sanatının çizgisinden giderek mi?

3. Sizce ulusal sanat ne demektir. Böyle bir sanat nasıl yaratılabilir. Bu gerekli midir, değil midir? Bir sanat ulusal olmadan evrensel olabilir mi?

4. Ulusal bir sanat yaratmanın koşullarını toplum koşullarının dışında düşünebilir miyiz? Az gelişmiş bir ülke olmak sanatımız üzerinde etki yapar mı? Yaparsa buna nasıl karşı çıkabiliriz.

Ayhan HÜNALP
(Hikâyeci - Romancı)

1 — Bir bakıma evet, bir bakıma da hayır. Bu yargının nedenlerini, gerekçelerini sıralayabilmek için biraz derinlere inmek, biraz da ardımızda kalan yıllara bakmamız gerekmektedir. Gerçek anlamda romanımızın kurucusu Halit Ziya Uşaklıgil'dir. Romanımız başlangıçta, İstanbul saray çevresi aristokrasisi ile şehirliye sesleniyordu. Bundan ötürü Tanzimat romanında açık olarak bu zümrelere hayranlık, memur hayatı, bedbaht aşklar bulunmaktadır. Doğuyu sömüren Batı sermayesinin, kapitalinin İstanbul çevrelerinde, temsilciliklerine gönüllü olarak önderlik eden bu dar zümrenin, modern hayat merakının bu çevrelerdeki yankıları görülmektedir. 1908 den sonra meydana çıkan olaylar, toplumumuzda ve sanatımızda yeni gelişmeler doğurdu. Şehrin kenar mahallelerinde sivrilen, Şişli - Nişantaşı ve Boğaziçi sosyetesinden bir önceki devrin kalıntıları ile karışmış yeni bir sınıftan, çöken aristokrasi ile karışan küçük burjuvanın birleşmesinden meydana gelen yeni bir ortamdan konularını alan bir yazar kuşağının günümüze kadar gelişip açıldığını görüyoruz. Servet-i Fünun ve Fecr-i Aticilerde hâkim olan sanat görüşü, Fransız edebiyatının açık etkisi ile beslenmiş, klâsik Fransız romanlarına benzer bir ömür sürdükten sonra unutulmuştur. Nabizâde Nabi'nin "Kara Bibik" i, Uşaklıgil'in "Mavi ve Siyah, Aşk-ı Memnu, Kırık Hayatlar" ı, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun "Kiralık Konak, Nur Baba, Yaban"ı, Halide Edip Adıvar'ın "Sinekli Bakkal" ı bu temellerin öncüleri ve örnekleridir.

İşte bu açıdan, bu noktadan hareket ettiğimizde sanatımızın hem uygar hem de uyruk olduğunu görürüz. Örneğin resim, müzik sanatı. Batı ölçüleri ile yapılan çalışmaları, batılı orijinallerinden ayırmak ne kadar güçleşmiştir. Bunun yanı sıra İnce Memet'te, Kağnı - Ses'de batının nesi vardır? Özet olarak, bu sorunun cevabında iyimserlik ile kötümserliğin kucak kucağa olduğunu söyliyebilirim.

2 — Hem kendi sanat çizgimizin, kendi sanat kriterimizin, karakterimizin özelliklerinden tam anlamı ile yararlanarak; hem de batı sanatının çok yönlü tekniğinden, özelliğinden yararlanarak Batı sanatının yanına değil, bilâkis içine; ortasına koyabiliriz. Son yıllarda alabildiğine gün ışığına çıkabilen sınırsızlığın hudutlandırdığı folklor hazinemiz, kuşaklarımıza yetecek değerdedir.

3 — Evrensel olan sanat, gerçekte ulusal olmamalıdır. Bir başka deyim ile, bir sanat ne kadar az ulusal olursa, o kadar çok evrensel olur. Bu tanımlamalar biraz da, kocakarı ilâçlarının hazırlanışına benzemektedir. Her yargının bir başka yönü, bir başka açıklaması da bulunmaktadır. Bir Türk motifi, halıdan çoraba, herhangi bir Türk motifi; beğenilip evren tarafından benimsenirse, o evrensel olmayacak mıdır? Burada ulusal ve evrensel kavramları karışmaktadır.

4 — Asla. Toplum koşulları, ulusal sanatı hazırlamaktadır. Toplum koşulu derken, bunun içine

halk türkülerinin notalarından, dilimizin kelime yapıtlarına, ses tonlarına kadar bütün unsurları belirtmek istiyorum. Az gelişmiş bir ülke olsak bu da iyidir. Biz gelişmeyen gerileyen, tökezleyen bir ülkeyiz. Bundan kurtulmak için karıncalar gibi, şehirlisi, kentlisi; sanatçısı zanatçısı birlikte el-ele çalışmamız gerekmektedir. Maddî yönden belirli ve doyurucu bir seviyenin üzerine çıkabilsek; editörler ardiye müdürü olmaktan, yazarlar ve sanatçılar da, ekmek hamalı olmaktan, Hollanda ineği olmaktan kurtulurdu. 30 milyonluk bir toplumda, bir şiir kitabının 5 binde durması, gerçeküstünde yaşayan insanların bir sayıklama destanından başka birşey değildir. □

K

Mehmed KEMAL
(Şair - Yazar)

İmparatorluğu malî ve ekonomik baskısı altına alan Fransa ve İngiltere kültür bakımından da baskı yapmıştır. Osmanlı Paşaları Batı'ya ne kadar borçlanırlarsa, kendilerini o kadar başarılı sayarlardı. Dolayısiyle Osmanlı sanatı da Batı etkisinde değildir. Batıyı taklit etmiş, yer yer kopya çekmiştir. Edebiyat tarihçileri bunu bir marifet gibi gösterirler. Batı etkisinde bir edebiyatı var sanıp hâlâ okullarda çocukların kafasını şişirirler ve sınıf döndürürler.

Millî bir edebiyat ve sanat ancak kurtuluş savaşından sonra doğmuş ve gelişmeye yüz tutmuştur. Bugün bu millî edebiyatı yapmaktayız. Edebiyat da ekonomik gelişmeyle orantılıdır. Bugün millî bağımsızlık savaşması veriyoruz. Bu savaşmayı kazandığımız gün, millî edebiyatımız da olacaktır. Dünya uluslarının öğünerek sözünü ettiği sanatçılarımız, bugün okul kitaplarına girememişlerdir. Ülkemizde resmi sanat, bir de halk sanatçısı ikiliği durduğu sürece yalan yanlış ayırımlar sürüp gidecektir. Sorularınızı düzenlerken siz de bu sun'i ayırımlara kapılmıssınız.

Tanzimattan bu yana tehlikeli fikir, tehlikesiz fikir ayırımı yapılmıştır. Bugün dahi fikirler tehlikeli ve tehlikesiz olarak ayrılmaktadır. Böyle bir ayırımın yapıldığı toplumda sanatcı yetişir mi? Resmi sıfatlılara üzülerek söyliyeyim ki, yetişiyor. Onlar da kızıyorlar. Resmîlerin kabul etmediği, bir Nazım Hikmet, Aziz Nesin, Kemal Tahir, Yaşar Kemal vardır. Bunlar Türkiye'nin ününü yaymaktadırlar. Ülkemizin büyük ressamlarından bazıları bugün haymatlostur. Millî sanatı resmîlere önce öğretmek, ardından da göstermek gerekiyor.

Sorularınızın topuna böyle karşılık vermek istedim. Basarsanız ne âlâ, basmazsanız, siz de resmîlerin baskısını duyuyorsunuz, demektir. □

M

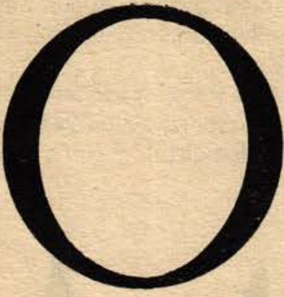
MAHMUT MAKAL
(Yazar)

1. Sanatta etki, normal, kaçınılmaz bir oluştur. Ancak, batı taklidinden kurtulmaya başlıyalı bir kırk yıl oluyor. Son yıllarda yazılan eserlerse iyice bizi vermeye başladı artık.

2. Kendi sanat çizgimiz, batı sanat çizgisi diye bir şey yoktur. Kültür gelişmesi ve anlayış değişmesi diye bir şey vardır. Bu iki yolda ulaşılan olumlu aşama oranında gerçek sanat çizgisine yaklaşılmış olur.

3. Ulusal sanat, sanatçının içinde bulunduğu toplumun tüm havasını ve gerçeğini veren sanattır. Belli gerçekleri ve belli bir havayı getiren eserler, ulusal oldukları ölçüde evrensellik niteliğine ulaşırlar.

4. Ulusal bir sanat toplum koşullarının dışında yaratılamaz. Yaratılmaya kalkışılırsa ulusal olmaz. Az gelişmemiş ülke sanatçısının çilesi kadar iyi eser verme şansı da fazladır. Sözümüz gerçek sanatçı içindir. □

Fikret OTYAM
(Gazeteci)

Dört soruya cevabım şöyledir:

"Türkiye'de okuma yaşındaki ve üstündeki nüfusun %60'ı okuma yazma bilmemektedir. Yani bugün Türkiye'de yalnız 11,5 milyon kişi okur - yazar."

"Türkiye'de toplam olarak köy ve mahalle sayısı 59.432'dir. Buna karşılık susuz, yahut suyu yetersiz köy ve mahalle sayısı 31.239'dur."

"52 milyarlık millî gelirin %33'ünü, yani efendim nüfusun %1'i olan 300.000'i bunun 17 milyarını alıyor. Ulusumuzun %99'unu kapsayan 29 milyon küsûr can da geriye kalan 35 milyar lirayı üleşiyor. Bu 300.000 kişiden her biri yılda 56.000 lira gelir sağlarken 29 milyon 700 bin cana da yılda ortalama 1146 lira düşüyor!.."

"Türkiye'de doğan her 1000 çocuktan 165'i aynı yıl ölüyor. Türkiye'de nüfusun %2.5'u veremli. 4 bin kişiye 1 doktor, hastahanelerde 1 hemşireye 111 yatak düşüyor."

"Nüfusun %69'u elektrikten yoksun (En yüksek köy elektrifikasyonu seviyesine sahip memleketten 150 defa, en aşağı köy elektrifikasyonu seviyesine sahip memleketten 100 defa daha dûn vaziyetteyiz. Şayet aynı tempoda köy elektrifikasyonuna sahip memleketler seviyesine gelebilmemiz için 1400 seneye ihtiyaç olduğu, en yüksek köy elektrifikasyonuno sahip memleketler seviyesine ulaşabilmek için daha 2500 seneye ihtiyaç olduğunu hesabedebiliriz." (1)

Sonra efendim, yok Tanzimatmış, manzimatmış, bilmem kimin şiirine "bakmak" mış, batı imiş, etki imiş.

İyi ki bir Nazım Hikmet, Orhan Kemal, Yaşar, Aziz Nesin çıkmış..

İçerden ve dışardan sömürülen, halkı yoksul bırakmak için bir avuç densizin alabildiğine at oynattığı bir ülkede hâlâ, yok koca göbek Yahya Kemal'in şiirine "bakmak" mış, yok Abdülhak Hamit'in şiirine "bakmak" mış, yok Tanzimatmış, manzimatmış..

Gidin işinize be!.

1) 1. Elektrik Mühendisliği Kongresi Tebliğleri, S. 48. ☐

Erdal ÖZ
(Hikâyeci - Yazar)

Son yılların olayları, Türkiye'de birçok toplum sorunlarını su yüzüne çıkartmış, karşı karşıya kaldığımız toplum gerçekleri, bizi, ister istemez eylem alanına çekmiştir. Hızla değişen, çeşitlilik içinde akıp giden bu eylemcilik, birçoğumuzu şaşırtmış, kimimizi susturmuş, kimimizi de inançlı gibi görünen düzmece bir yiğitliğe itelemiştir. Pek yakın günlere kadar gerek yaşamasıyla gerekse yaratmasıyla hiçbir toplumsala ilgi duymıyan nice sanatçımız kolay bir toplumcu gerçekciliğin ateşli söylevcisi kesilmiştir. Yurttaşlık bilincinin uyandığı bu dönemde, şimdilik söylenen pek çok söz var, ama yaratılan yeni bir şey yok ortada. Eskinin toplumsal gerçekcileri yine kendi çizgilerini sürdürüyorlar. Değer açısından konuşmazsak, onların bu çabalarını daha saygıya değer bulduğumu söylemeliyim. Ama bu aşta hiç tuzu olmıyanların toplumsallığı, hele sözde kaldığı sürece yadırgatıyor kişiyi. Eylem alanına kayan sanatçıyı küçümsediğim sanılmasın. Ama yalnızca gündelik değişken koşulların sanatla pek az ilgisi olan eylem alanını, biricik sanat alanı sananları da büyümsemekten utanıyorum.

Evet, Tanzimattan bu yana sanatımız, batı sanatının etkisinde kalmıştır. Yapıları birbirine benzer, birbiriyle eşdeğerde, birbiriyle dengeli sayılabilecek toplumlar arasında böyle bir etkileşme verimler getirebilir. Ama tek yanlı etkilenmenin de yararlar sağlamıyacağını kim tanıtlayabilir? Genelleme yaparak konuşacaksak, genel yargılar bulabiliriz: deriz ki: tek yanlı etkilenme çoğunlukla etkileneni taklitçiliğe götürebilir, deriz ki politik - ekonomik sömürgeciliğin egemen olduğu bir ülkede kültür sömürgeciliği de kaçınılmaz bir sonuçtur ve bu, sömürülen ülkenin politikasını - ekonomisini kişiliksizliğe, özdensizliğe sürükliyebileceği gibi, o ülkenin kültürünü, sanatını da aynı yöne çekebilir. Ancak o düzeni aşabilen ya da dışına çıkabilen sanatçılar da olabilecektir o ülkede. O az bulunur kişiler, kendi aşkınlıkları içinde, karşılaştıkları sömürücü etkileri de aşmasını bileceklerdir. Bizde de vardır bu sanatçılardan.

Ulusal bir Türk sanatı nasıl kurulacak? Karşılık hazır: ulusal bilincin gelişmesi, bunun eylem alanında görünüp üstün gelmesi, istenen toplumsal yapının gerçekleştirilmesi, ve ileri ülkeler katına yükselip onlar karşısında aşağılık duygusundan kurtulmuş bir yurttaşlığa erişilmesiyle mi diyeceğiz? Yalnızca bu gerekçe yetecek mi? Ulusal bir sanat bir erek değil, doğal bir sonuçtur desek daha yumuşak konuşmuş olmaz mıyız? Üstün sanatçıları olmuş bir ülkenin sanatını değerlendirirken bulunmuş bir söz değil mi "ulusal sanat" sözü? Peki ya, geri kalmış ülkelerin ulusal sanatı olmıyacak mı bu açıdan bakarsak? O ülkenin insanında ulusal bilinç olmıyacak mı? Ya da olsa bile, yetecek mi bu? Nice geri kalmış ülkelerin de büyük sanatçıları olduğunu hatırlayınca ne yapacağız peki? Sanatçı, ancak türlü özentilerden kurtulup arındığı, ülkesiyle, ülkesi dışındaki ülkelerle, dünya ile kendisi arasında sağlam bir kandolaşımı sağladığı anda üstün bir sanatçı olacaktır. Ulusal olmasını istiyenler de, evrensel olmasını istiyenler de, istedikleri bu özellikleri o zaman rahatça bulabilecektir o sanatçıda. Şunu diyeceğim: az gelişmişlikten, gelişmişliğe ulaşması, o ülkenin ulusal sanatını doğuracak kesin ya da yeterli bir neden değildir, önemlidir, yararlıdır ama yeterli değildir.

Bugün ülkemizin içinde bulunduğu koşullar, bizi eylem alanına çekiyorsa, bu ille de hepimizin toplumsal gerçekliğin dar kıyıları arasında yaratacağımızı göstermez. Kıyısız bir gerçekçiliğin çalışmaları içinde bize, veni bir kan, yeni bir aşı getirir belki de. Soysuzlaşmaya yönelmiş sanatçılara bir çekidüzen verecektir. Bunu hiç küçümsemiyorum. □

S

İlhami SOYSAL
(Gazeteci)

1 — Ben sanatta etkilenmeyi değil, etkilenmemeyi anlamıyorum. Bilim gibi sanat da insanlığın ortak malı. İnsan aklının, insan duygusunun ortak verileri olan sanat yapıtları mükemmele erişmişlerse, bu ancak, yüzlerce, binlerce yıllık birikmelerin ve incelemelerin ürünü olarak mümkün olmuştur.

Ben sanatçıyı bir ölçüde Tanrı gibi kabul ederim ama, yoktan var eden bir Tanrı gibi değil, var olanı daha iyi yapan bir Tanrı gibi. Dolayısiyle, sanatımızın Tanzimattan bu yana Batı etkisinden kurtulduğunu da söyleyemiyeceğim. Nasıl Batı, Doğunun etkisinden hiç bir dönem kurtulamamışsa, Doğu da Batının etkisinden kurtulamamıştır. Zaten sanatta ve bilimde, etkiden kurtulmak diye, düşünceyi ve ortak insan verilerini yozlaştıracak bir anlayışı da kabul etmiyorum.

2 — Türk sanatını kendine özgü bir sekilde Batının yanına nasıl koyabileceğimize gelince: Bu iş, gerçek bir sanat eseri yaratılmışsa zaten kendiliğinden oluyor. Bunun için ayrıca bir çaba göstermeye lüzum yok. Ben Moskova'da, Sofya'da, Paris'te, Tripoli'de ve Dakka'da kitapçı vitrinlerinde Nazım Hikmet, Aziz Nesin, Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Kemal Tahir ve hattâ Resat Nuri Güntekin gibi Türk sanatçılarının o ülkelerin dillerine çevrilmiş kitaplarını gördüm. Turhan Selçuk, Ali Ulvi, Abidin Dino, Bedri Rahmi gibi karikatüristlerin ve ressamların ise Batı dünyasında eserlerinin ödül kazandığı, sergilerinin açıldığı hepimizin bildiği şeyler. Bilim gibi sanat da halklar arası bir anlaşma dili olduğuna göre, sanatta bizim çizgimiz, onların çizgisi gibi garip bir çizgicilik anlayışına varmanın da anlamına eremiyorum.

3 — Bu soruya bir soru ile cevap vermek isterim: Fransız matematik bilimi mi vardır, Fransız matematikçisi mi? Amerikalıların ayrı, Sovyetlerin ayrı, Almanların ayrı, Fransızların ve Çinlilerin ayrı ayrı atom bilimleri mi vardır, yoksa bilim adamları mı? Sanat da böyle. Bir ulusa, bir halka özge sanat, sanattan çok folklordur. Sanat evrensel oldukça sanattır. Ülkelerin hudutları içinde boğulan sanat olmaz.

Fransa'ya, Almanya'ya ya da şu - bu ülkeye yerleşmis, ama adları, yarattıkları sanat eserleri herkesçe bilinen, sevilen ressamlarımız var. Örnegin Abidin Dino. Şimdi Dino'ya Fransız ressamı diyebilir miyiz? Nazım Hikmet var, bu ülkeden kaçıp gitmiş, yâd ellerde ölmüş. Nazım Hikmet Rus sairi midir, Türk şairi mi? Önemli olan sanatçının yarattığıdır. Sanatçı hangi halkın, hangi milletin çocuğu ise, yarattığı da o halka o ülkeye mal edilir, ama yaratan sınırlar içinde hapsedilse bile, yaratılan gerçek sanat eseriyse hapsedilemez.

4 — Yukarda söylediklerimden de çıkıyor, ulusal bir sanat için zorlanmak anlamsız bence. Az gelişmiş ülke olma meselesine gelince: Elbette ki sanatçılarımıza az gelişmiş bir ülkenin çocukları olmak etki yapacaktır, bundan kaçınmaya imkân yok. Bundan kaçınan, zaten bu ülkenin adamı değil demektir. Az gelismis, daha doğru ve gerçek deyimle "iktisaden geri kalmış" ülkenin çocuğu ve sanatçısı olmakta da bence gocunacak hiç birsey yok. Olsa olsa sanatcılar bundan kıvanç duymalıdır. Sanatlarıyla ülkelerini biran önce gelismis ülkeler arasına sokabilmenin kavgasını vermeyen sanatçıya, sanatçı demek de, zaten mümkün değildir sanırım. □

MAHMUT MAKAL

FİKRET OTYAM

TAHSİN SARAÇ

Tahsin SARAÇ
(Şair - Yazar - Çevirmen)

1 — Soru biraz kapalı gibi geldi bana. Batıdan anladığımız ne önce? Kolonyal şapkalı kamçılı sömürücüsü, uyduruk nedenlerle ikide bir savaş patlatıcısı, hoşgörüsüz besili papazı, ve kendi dışındakileri böcek kanlı görme benciliğiyle coğrafî batı geri bir topluluktur. Ama batıyı, hoşgörü, bilimsel yönteme saygı, gerçekseverlik, kişi sorumluluğuna bilinçlilik ve inandığını her yolla savunmaya gitme gibi nenleri kucaklayan bir uygarlık düzeyi anlamına aldığımızda, yalnız Avrupa değil her kıtadan ülkeler ve insanlar için söz konusu olur batılılık. Buna göre bir Mansur çok daha önce batılıdır Voltaire'den. Bence belirli düşünce düzeyleri, coğrafî bir deyim kullanmak gerekirse, belirli düşünce enlemleri söz konusudur insanlar için. Örneğin bir 38'inci düşünce enlemi de bir Türk te yer alır, bir Çinli de bir Brezilyalı da. Oysa biz batıyı çok kez bir coğrafî durum olarak düşünmüş ve batıdaki gerici güçlerin dış çekiciliğine öykünmeye kalkmışızdır hep. Bu, batı burjuvazisiyle ilişki içindeki aydın ve egemen sınıfın batı karşısındaki aşağılık duygusundan ileri gelmiştir. Tanzimattan bu yana, sanatçılar da çok kez bu sınıftan geldiğinden ya da bilerek ya da bilmiyerek kendini bu sınıfın hizmetinde gördüğünden sanatımızda uzun süre batıya öykünme görülmüştür. Ama ulusal bilinçlenme başladıktan, sanatçı kat değiştirdikten ya da bilinçli olarak geniş halk katını geçtikten sonra da sanatımız kişiliğini bulma, batıya öykünmeden kurtulma yoluna gitmiştir. Cumhuriyetten bu yana bunun başarılı örneklerini vermiş sanatçılarımız yetişmiştir.

2 — Sanat çizgisi deyimini pek yerinde bulmuyorum. Bir sanat düzeyi vardır bence ve bu düzeyde her sanatçının kendine açabildiği bir yol. Burada sanat değeriyle kendine bir yol ayırtabilecek güçte sanatçılarımız yetiştikçe, sanatımız dünya sanatı içinde hakettiği yerini alır. Bu yerin de ille batı sanatının yanı olması gerekmez. Sanatımız kendi öz ve biçimi içinde bir değere ulaştıktan sonra batı yanında boy göstermesi de ne oluyormuş yani?

3 — Ulusal sanat, bir toplumun çağlar boyu yaşam serüvenini, gülüs, soluyuş, davranışını, halkının insan cevherini, kendi ses, renk ve kişiliğiyle veren sanattır bence. Bu aşama katedilmedikçe, bu alanın başarı doruğuna varılmadıkça, evrensellik söz konusu olamaz.

4 — Ekonomik az gelişmişliğin bir yaratma işi olan sanat üzerinde etkisi olacağına inanmıyorum. Mağara çağındaki ozan ve ressamın yaratıcılığıyla çağımız sanatçısının yaratıcılığı arasında, değişen tüm teknik ve koşullara karşın, öz olarak hiçbir ayrım görmüyorum. Teknik ve ekonomik gelişme her türlü avantajı sağlar ama, hiçbir tekele giremiyecek olan yaratma gücünü asla. □□

RAFAEL ALBERTI

BİR TRAMVAYIN ÜSTÜNDEKİ ARMAYA ŞİİR

Sen ordasın, baskaldıran yılmaz rüzgârın
kanıma ışık kuleleri diktiği yerde
tramvayın balkonundan koparılmış çiçeksin.

Armasın, taze çiçeksin, kayıp gidersin;
üstünde yer adları yazılı yaprakların
kesilmiş sapına kayar; kayar gidersin.

Ne gül yanar gövdende, ne ölü karanfiller;
çağdaş bir meneksedir içindeki, birinin ceketinde
yolculuk eden kitaptan çıkagelmiştir.

MONTE DE EL PARDO

Savaşın üstünde güneş var, ışıklar var
vadilerin, araba yüklerinin üstünde;
yabansı bir durgunluk gökyüzünden
pırnal meşelerine bir suç gibi iniyor;

tarlalarda bu parlak ışığı yaratan,
ölüme duyulan korkusuzluktur;
kar yağıyor uzaklarda bir yerlere,
saatler, yağan karı etkilemiyor;

yıpranıyorum bunlarla, aşınıyorum,
gözlerim sisleniyor ve bir dinamit,
gözyaslarından bir yük yerlesiyor kafama.
Yalnızlık yankıyor, günes çürüyor.

CANLI MANZARALAR İÇİNDE AŞK ANILARI

Biliyoruz sevgilim, şimdi
çevremizi saran su manzaralar
uymuş gibi, ölmüş gibi;
ağaçların akıllarında bir şey kalmamış,
ve geceler çekip gitmis unutuluşla,
kendilerini güzel kılan,
belki de ölümsüz kılan unutuluşla.
Ama eski mutluluğumuzu yaşamak için
bir yaprağın kıpırtısı bile yeter,
doldurmak için
bir zamanlar valnız bizim olan o yeri
silinmis bir yıldızın soluk alması yeter.
Bosuna değil yanımda uyanışın,
bugün yanımda uyanısın,
koruların dayanıklı yüreğiyle korunan
çitlenbik çalılarının arasında,
gizli böğürtlenlerin arasında.
Kırağıyla ıslanmış öpüşler var,
yatağını tazeliyen ince otlar,
saçlarını süsliyen peri kızları var,
ve uykudaki dalların ufacık yeşilini
yağma eden esrarengiz sincaplar.

Hep mutlu ol yaprak, güz nedir bilme,
o kör, ışıklı yılların kokusunu
minicik kıpırtınla bana getiren yaprak.
Ve sen, yitik yıldızcık
gençlik gecelerimin bana
candas pencerelerini açan,
hiç söndürme ışığını,
şafak sökerken uyuduğumuz
o yatak odalarının üstünden
hiç eksiltme ışığını
ay ışığındaki kitaplığın üstünden
tatlı bir düzensizlik içindeki
kitapların üstünden
ve dışarda bize şarkı söyliyen
uyanık dağların üstünden.

TÜRKÇESİ: ÜLKÜ TAMER

KADIRGA

TURGUT UYAR

kendisi

Bir şafak artığı gibi sanki yoktu. Kullanılırdı
içkisi ve eti kötüydü, Tanrı
Çabuk kocaltırdı kadınını...

geçmişi

Kahraman kadırga. Kadırga
Sonsuz yüzölçümü...
Aşkları ve savaşları birimleyen.
Karaların ve denizlerin ve kadınların en sıcak
Yerlerini bilen.
Hayvanların ve makinaların
Bütün sonuçları başlangıça bağlayan, kahraman...
Çocukluk ve olgunluk ve ergenlik sularından
Başarısız bir deniz akşamına hiçbir şeyi kalmayan
En başarısız bir akşamına
Elinden alınmış bir aksama
(Anısı bir otobüs yolculuğudur, biraz yaklaşmadır
Biraz gölgeler ve askerlik)
Başarısız bir kahraman
Kadırga !..

denizi

Zamanı ölçen makinalarla
tuzu ve üzüm kütüklerini ölçtüler.
ve insanı
çocukları ve tüfekleri
şiş karınlı çocukları ve gürbüz tüfekleri...

vakti

Karışık bir yadırgamadır orda burda, şehirlerde
Coğrafyada.
İskenderiye feneri dolaylarında tuzsuzluktur
ve dayanıksızlıktır japon denizinde.
ve heryerde aşkı cinayetlerle küçümsenen
kötü tütünler içip

Fotoğraf: Fikret OTYAM

zehirlenen.
O!..
Kahraman kadırga
Ayakaltı meyhanelerinde.

sonu

O sürer. Pirinç çivili bıçak sapları gibi.
(Bir akşamüstü otobüsten indim,
gittim bir denizin kıyısına oturdum
bir herhangi denizin.
Bir hazin ve hazırlıksız oturdum.
Ellerim sularında.
Hazırlık bir savaş çantasıydı ancak, sırtımdaydı
Çantama çamaşırlarımı katlayıp kodum.
245 bin 890 bin falan...
Zayıflığım bir mayıs sonu akşamıydı sanki
Biraz serinlik, biraz demode etek.
Ucuz bir şarabın herkese verdiği ucuz şaşkınlık
— Birlikte çıkmamıştık, sonra buluştuk
Pantolonumun düğmesini ilikledim, kravatım yoktu
düzeltemedim... Dedim ki, —
Ellerim sularında...)
— önce omuzluklar, kusursuz
yenilmez ve kesin - bir şarap ısmarlar gibi
yahut kurşuna dizer gibi, kesin —
Öyle kesin, alıştığı bir şey.
Su kesiminin hemen altında
Tam onun işe yaradığı yerde, çağrıldığı
yosun tutmuş dümenin yanında. —
(Deniz bana uyanıklık verirdi
azdı ama verirdi.
birden sarılırdı karanfiller
Fi otları, deniz böcekleri,
Birden butan kokuları, bir damarda.)

Satın aldıkça güçlü ve
Mutlu. Satın aldıkça...
Yoksa kahraman.
Akşamlara doğru her zaman kara...

Sensin, kahraman kadırga!..

TOPLUM-SUZ DÜŞÜNCELER YA DA AHMET OKTAY

oben güney

Yanıt 1 — İçgüdü

Bilince ulaşmamış nedenlerin dışa vuruşu, koşullanmış insanda duygusallık taşıyan içgüdülerle olur. Bu durum eğitilmemiş toplumun kişisinde daha belirgindir. Şöyle ki: Eğitim, bir yerde insanı bilincin aydınlığına götürür. Eğitim önemli bir sorudur insan davranışlarında. Kavramların azlığı, düşünme olanağını kolaya indirgediğinden; eğitilmemiş insan, davranışlarıyla ve içgüdüleriyle bir olaya katılır. Bu isterse bir konuşma isterse bir devinim olayı olsun, sonuç değişmez. Bergson: "Genel bilgiyi kavramak, daha doğrusu sezmek, esasen hayvan olması, içgüdüleri, gereksemeleri bulunması bakımından insanın da yaptığı bir iştir (..) Otomatik olarak çıkarılmış olan bu genel bilgiler, içgüdüye, içgüdünün yaptığı işi az yada çok taklideden bir takım alışkanlıklar katan insan da pek çoktur (**Sorunların Konuluşu** adlı yazısından) der. Anlatılan islenmemiş bir insan örneğinin düşünce karşısındaki devinimidir. Genel bilgiler ise, doğa ile insan arasındaki ilişkileri kuran birim düzeyindeki (eşya ve olaylar) insanın kendiliğinden öğrendiği bilgilerdir. Öyleyse insan içgüdülerle bir devinim olayına kendiliğinden katılıyor demektir. Kavramların biçimlenen kalıplarına yerleşen seziler ve aklın soyut devinimi bir yandan da içgüdülerin belli bir düzeye etken olabilecekleri bir yere çıkmasını sağlıyor. Sezi, akıl yolu ve içgüdülerin bütünlendiği bir yerde, bilincin varlığı belirleniyor. İÇGÜDÜ, deneylerle işe başlıyan akılcılığın katılgan maddesi durumundadır. Öyle bir madde ki kendi başına bile bir etkendir. Bu etkenlik akıl yolunun bilimle düşünceyle ve kavramların zenginleştirilmesiyle ters orantılıdır. Kısaca şöyle tanımlıyabiliriz. Kavramlar ve düşünce ortamı ne kadar çok ve aydınlıksa, içgüdüler o kadar az ve karanlıktadır. İç güdülerle davranısların çokluğu demek belli bir eğitim düzeninden geçmemiş aklın kavramsızlığı, hamlığı demektir. Ama hangi biçimde olursa olsun tarih boyunca insan, içgüdülerinin dürtüsüyle devinime başlamıştır. Bilince varma olayı, bu içgüdü deviniminin uzantısı içinde çizgileşebilmiştir. Bu durumu, bilisizi çok olan bir toplumun insanına uygulamaya çalışırsak görürüz ki, içgüdü bütün devinimlerin çıkış noktasıdır. Başkaldırma da insanın bir olayı olduğuna göre, bilisizi çok olan bir toplumda Yâni Türkiye'de, bir insanın başkaldırması ancak bu içgüdünün dürtüsüyle başlıyabiliyor.

Yoksa olayların bilince ulaşması biçiminde değil. Bilince varan bir olayın önce bir tutarlılık, denge taşıması; sonra da bu tutarlılık ve dengenin getirdiği sağlam öz ve biçimi kapsaması gerekir. Bu güne kadar, toplum olarak hiçbir devinimde bu dengeyi, bu tutarlılığı, bu biçimi özü bulamadık. Davranışlarımız toplum olarak en ilkel daha doğrusu işlenmemiş, ham insanın davranışlarını göstermiştir. Böylesi bir durumda yazar; "İnsan içgüdülerinin dürtüsüyle bir başkaldırma zorunluğu duyuyor. "demişse, bunu söylemesinin nedenini bu doğasal gerçeğe bağlıyor demektir. Açıkçası, belli bir temele dayanmıyan, bilimsel olmıyan söz söylemiyor, işi rastlantılara bırakmıyor, demektir. Bu düşünceye karşı çıkmak ta, ancak bu çizgiye varamamanın, toplumsuz olmanın, sığ düşünmenin olumsuzluğunu kabul etmek biçiminde yorumlanabilir (Sözü geçen yazı DÖNEM Dergisi sayı, 14, 15, 17. sayılarında yayımlanan BİR İNSAN GETİRME SORUNU VE TURGUT UYAR YA DA ÖLÜ YIKAYICILAR adlı inceleme-eleştiridir.)

Yanıt 2-Ölüm-Ölü Konusunda

Düşünce sürüp giden bir farklılaşmadır. İnsan düşünce ile ayni zaman ve duyarlık içinde bu farklılaşmayı yaşıyarak kendisini sürdürür. Yaşam içinde olan bir insanın farklılaşması, kendi iç yapısından gelen bir doğasal yenilemedir İnsanın yenilemesi, dışa attığı duygusal ve ussal artıklar konusunda bir çözüme varmasıyla sonuçlanır. Binlerce sonuç ta kişiliğinin alt yapısını örerek, insanı belli bir ortamın varlığı durumuna getirir. İmge ise, bu alt yapının binlerce düşünce olayının soyut bir kanalıdır. Bu nedenle

imgeyi düşünceden ayırmak olanaksızdır. Ölüm ise biyolojik ve fizyolojik bir bitimin imgelenmesidir. Ölümün düşünceyle olan ilintisi böylece ispatlanmış olur. Ölüm, düşünce unsurunun soyut ya da bilinmez bir elementidir de diyebilirz. ölüm imgesiyle zorlanır. Bu zorlanma, düşüncenin, imgelem alanının çemberini, sınırını duyurur bize. Pratik te ise böyle bir zorlamanın, düşünen katlardaki etkisi duygulanma düzeyinde donuyor. Bu konuyu daha fazla uzatmadan diyebiliriz ki: Ölüm herşeye karşın ve herşeyden önce bir imgeleme olayıdır, düşünce alanında. Bu bir insan gerçeğidir. Öyle ise bir yazar: "Ölüm konusunda bir şeyler çiziktirmenin yani bir hiçliği aramanın biçim olarak yazımıza kazandırdığı zenginlik ve derinlik, ozanı ölüm konusunda duyarlı kılmıştır. "derse bunun şiirsel gerçeğe aykırı yanı yok demektir. Özetlersek o yazıda: Şiirsel pratiği yadsıyan, umursamıyan bir anlam yok, demek gerekiyor. Çünkü ayni yazıda "Ölümü düşündüren nitenin, yaşama alışkanlığının verdiği tekdüzeliğin ustaki bunalımı dolayısıyla yüze çıkması ve tekdüzeliği sevmiyen ozanın bundan kurtulmak istemesi diyebiliriz." derken durumun açısı iyice belirtilmiştir. Bu belirleme, çağın insanını anlatabilmek için başvurulan yollardan biridir. Giderek şiirsel pratiğin ölü-ölüm kavramlarındaki saptamasıdır diye de açıklıyabiliriz.

Çağın insanını kendi toplumumuzdan devinerek anlatmak gereksemesini yadsıyanlar, toplumumuzun dışında yaşamak için savaşanlar, ölüm-ölü ikilemesini kullanırlarken şiirsel pratiğin gerekliliğini açıklamak zorunluluğunu bu kadar öfkeli duyuyorlarsa, şiirlerini bir çıkış noktasından başlatıp olumlu bir alana oturtmak için direniyorlardır (A. Oktay gibi) genellemesine gidebilirim rahatça. Bir de buna kişisel uyuşmazlığın nedenlerini eklemek, okuyucuyu bir de bu sorunla uyartmak yerinde olur, kanısındayım. "Bilimsel düşünceyle bağdaşmıyan saptamaları" derken bir yazarın, suçlama sorunluğunu bilimsel bir düzene yerleştirmesi de bugün Türk Yazını'nda başgösteren bilimsiz öfkelilerin varlığını duyuyor sanat ortamına. Hele bu köksüz suçlamalara yazar inanarak katılıyorsa durum daha da korkunçtur. Çünkü sorumsuzluk bir bağnazlıkla birleşerek yeni bir karanlık yazın tarikatı kuruyor demektir. Herşeyin daha bilimsel, daha evrensel olduğu çağda böylesi davranışlar boşuna bir tapınma olur sanıyorum.

Yanıt 3-Bir Garip Yanılma

Bu Nisan 1965 Sayı 19 DÖNEM Dergisi'nde yayımlanan ve pek aceleye geldiği anlaşılan yazıda: "Genellikle yazın, özellikle şiir, toplumsal ve ruhsal bir yaşamın, bilimsel bir çözümünü, modelini ortaya koymaz elbette "deniyor Bu garip bir yanılma gibi geliyor bana. Bence bütün sanatsal yapıtlar bir şeyin çözümlenmesi olayını somutlarlar. Yontu, bir biçimin çözümüdür. Roman bir yaşam kesidinin insanla doğa arasında yapılan ilişkilerin çözümüdür. Şiir ise ulusal ve ya da tinsel bir duygulamanın öz ve biçim olarak kendisinde çözümüdür.. Yoksa, ekonomik ve toplumsal ilişkiler arasında gitgide kendi dışına düşen bir insanın insan olmasındaki nedenler ortadan kalkar. Yalnız bu çözüm, gereken sonucun çözümü olmıyabilir. Her çözüm varılmak istenen ekine, kavrama, bütünlüğe götüremez kişiyi sanatta. İşte bilimlerin görevleri de burada başlar zaten. Örnekse, ille de bu iyiyi, bu bütünü, bu kavramı, bu ekini bulacağım diye savaşmak güceminde olmamıştır. Az düşünen, az okuyanların da yaşamadığı kıyı, bu ince ayırım kıyısı olsa gerek.

Sonuç

Son günlerdeki düşünsel alandaki karmaşa, tutarsız yazarların yarattığı sessiz bir kaostan güc alıyor. Bireyci yazarların kimi zaman toplum karşısında kendilerini savunmaya yeltenmeleri onları bazı suçlamalara kadar götürüyor. Bence böylesi savlı yazarların kendilerini ilgilendikleri alanda sıkı bir eleştirmeye tutmaları, sanat adına yazılar çiziktirirken sorumluluklarını unutmamaları gerekiyor sorunların ağırlaştığı ve çoğaldığı şu günlerde. □□

WİLLİAM SAROYAN

WILLIAM SAROYAN İLE BİR KONUŞMA

GUY CELEC'H
YÜKSEL SONKU

Saroyan nasıl yazılıyorsa öyle konuşuyor. Ama sözleri, yazıları gibi güç çevriliyor. Bu da yalınlığından, şaşırtacak kadar düz, sade olmasından geliyor. İnsanı son derece tatlı karşılıyor. Onu ilk görmenize karşın, sanki daha önce onu görmüş, yanından yeni ayrılmışsınız izlemini uyandırıyor. Bir ikinci kez görüşünüzde, herşeyden, sonra da kaldığınız yerden, konuşmaya başlayabilirsiniz. Hiçbir hazırlığı gerektirmiyor, istediğiniz konuşmaya giriveriyorsunuz. Dinlemesini biliyor. Kısaca, neyse o, William Saroyan.

— **Here comes, there goes you know who**'nun, Fransızcada da **Voici, voilà, vous savez qui,** diye yayınlanan kitabınızın anlamı anlamı nedir?

— Fransızcası, İngilizcesindeki anlamda değil. Bu, insancıl deneyin uçup gidici bir şey olduğunu söylemektir. Bir anda kaybolan bir sey anlıyacağınız. Biraz önce birinin orada olduğunu görüyorsunuz sonra da bir anda yok. Bu kim olursa olsun, siz, ben, o, sokaktan geçenler, sokaktaki insanlar.

— Bu kendi hayatınızla ilgili kitabın bazı özellikleri var. Önce, ilk yıllarınızı, çocukluğunuzu anlatıyorsunuz. Ondan sonra da bugünden söz ediyorsunuz. Arada olup bitenlerden ise söz etmiyorsunuz.

— Öyle sanıyorum ki yazar daha çok yaşadığımız çağın içinde, onun adamıdır. Çocukluğu, yaşadığı bunun sonucudur. Aşırılıklar usu sürüyor gibi görünüyor. Çocukluk dediğimiz çağ, orada kalmıyor. Ben bütün yaşamamdan çıkarıyorum herşeyi. Hiç bir plân yapmıyorum bu yüzden, deyiş üzerinde de kendime bir takım sorular soruyorum. Diyeceğim, aradığım daha çok yaşanan, gerçek olan, sonra da anlaşılan, okunabilen. Okuyucunun arzuları, sonra da sonsuz yetersizlikleri var. Ben bunlara karşılık vermeğe çalışıyorum. Kişinin bu anlamda kendisinden söz etmesi bütün insanlardan söz etmesi demektir. Öykülerimin birinin adı Evlenme idi, bu konuda, evlilik üstüne, bunun güçlüğü üstüne, yüzlerce mektup aldım okuyuculardan.

Bu kitapta hayatımın yarısı

söz konusu. Ölüm benim için bu çağda bir arkadaş oldu. İlk kez ölümü duyar oldum, bütün yetenekleri, bütün açıklığıyla. Dostlarımın birçokları öldü. Biri intihar etti, öbürü kalpten gitti. Bir üçüncüsü, çalışmasına imkân olmıyacak oranda hasta.

Ama dünyada çocuklar var. Doğuşları, dünyaya gelişleri bir zar atma biçiminde. Onlarla bir bağ kurmak çok önemli. Benim bir oğlum var. 20 yaşında ve roman yazmağa bir türlü cesaret edemiyor. Benim yüzümden bir takım önyargıları var. Ama iyi bir eleştirmen o, resim, müzik üstüne önemli düşünceleri var.

Sonra bir de kızım var, 17 yaşında. Edebiyat ve tiyatro lisansı yapıyor. Ama öyle sanıyorum ki o daha çok tanıdığı çocuklar üstünde incelemelerde bulunuyor.

— Bu kitabınız da, olayların yorum yönü ağır basıyor.

— Bunun nedeni yorumların gerçek olaylar olmasıdır. Küçük bir olayın yorumlanmış olması az şey değildir. Sokakta rastladığınız birinin gülüşünü anlamlaştırmadıkça bunun bir önemi yoktur.

— Bir de oyun tutkunuz var.

— Evet, bunu itiraf etmeliyim. Oyunu seviyorum. Çoğu zaman da kaybediyorum. Ama başlangıçta bu böyle olmadı, Fresno'dan Kaliforniya'ya, New-York'da 6 dolarla girdiğim oyunda 60 dolar kazanarak geldim. Bu tutkunun bana nereden geldiğini düşünmek gerekiyor. Ben bir Ermeni göçmeniyim. Paramız yoktu, bunu kazanmakta imkânsızdı. Paranın olmaması ya da olması insanları neye çevirdiğini, ne hallere soktuğunu görmek benim için ilginç bir olaydı. Kişiliklerinin buna bağlı olduğunu gördüm. Benim sevgimse, hayatlarını güçlükle kazananlardan yana. Para zenginlerde olduğu kadar fakirlerde de baskısını sürdürüyor. En beteri de bankacılar. Size paranız varsa para veriyorlar.

Oyunu bir başka yönden de seviyorum. Çabuk geçip gidiyor, ben de öyleyim.

— Kimi eleştirmenler sizin eni konu iyimserliğinizden söz etmişlerdir. Oysa bu kitabınız daha çok kötümser.

— Bunlar çok kesin sözler. Ben iyimser değilim. Olumluyum. Kaçınılmaz gözlemler vardır. Örnekse, insancıl deneyin bir anlamı yoktur. Düzensizliğin sürekliliği kişi yaşamına yazılmış bir yazgıdır. Bütün devrimler bir fiyaskoyla sonuçlanır. Hep eski sorulara gelip dayanılıyor: başkasıyla uzlaşma, ölüm, aşk.

Bir başka şey daha var. Sanatın dünyayı, insanları değiştireceğine inanırdım gençken.

Bir bakıma, güç ve etki yönünden, sanatın birşeyi durdurmasından söz edilemez. Askerken, bir gün Bernard Shaw'u görmeğe gittim. G. Wells'in ölümüyle kimsenin onu okumadığından yakındı. Bu yakınma, yarın sizin içinde ayrı şeyler olmasından gelmiyor mu, diye sordum. "Pek değil" dedi.

Ama bakın ben sanat konusunda umutsuz da değil. Ben onun büyük bir gücü olduğuna inanmıştım. Şimdi anlıyorum ki bu pek sudan bir görüşmüş. Sanatın gücü daha çok yöresel ve yeri ayrı. Ben yalanlarla yüz yüze gelmek isterdim daha çok. Ama bu olanaktan yoksunum. Olanlara bakıyorum da, daha beteri de olabilirdi diye düşünüyorum.

— Daha önce Fransa'ya gelmiş miydiniz?

— Bir çok kez. Paris'i çok seviyorum, yalnız 1920 lerdeki gibi Amerikan yazarlarına rastlanmıyor artık bugün. □□

YAYIN DÜNYASI

m. erdost

hiroşima

DE YAYINEVİ, John Hersey'nin Hiroşima adlı kitabını yayınladı. Kitabı R. Tomris dilimize çevirmiş. John Hersey, atom bombası atıldıktan bir yıl sonra The New Yorker dergisi tarafından Hiroşima'ya gönderilmiş; kitap ilk defa dergiye bir röportaj olarak hazırlanmış. Atom bombası atıldığı zaman Hiroşima'da bulunan ve olayı, ölümle kalım arasında çok yakın bir çizgi üzerinde yaşıyan altı kişinin anlattığı felâketler dizisi, bombanın etkilerine göre sıralanıyor ve üç bölümde sunuluyor. Atom bombasının etkilerini şöyle sıralıyacağız: Işık, sarsıntı, yangın ve radyasyon. İlk bölüm bombanın ışık ve sarsıntı etkilerini, ikinci bölüm yangının, üçüncü bölüm ise radyasyonun etkilerini altı kişinin yaşamı içersinden bize iletiyor?

'AMERİKALILAR BİZİ YAKACAKLAR'.

6 Ağustos 1945 günü sabahı, Hiroşima'ya atılan atom bombası 60 bin kişinin derhal ölümüne, 100 bin kişinin yaralanmasına sebep olmuştu. Yaralananların da büyük bir kısmı kurtarılamadı. Basit bir yara veya kusma şeklinde görülen radyasyon belirtileri, yeni ölümlere, ya da yeni ve sürekli acılara sebep oluyor.

Kitabın kahramanları diyebileecğimiz altı kişi de, bombanın patlama merkezinden bir rastlantı sonucu 1250 ile 1500 metre uzakta bulunuyorlardı. Bombanın ilk görünüşü sessiz bir ışık oldu. "Bayan Nakamura komşusunu gözlerken her yer bembeyaz bir ışıkla yandı, hiç böyle bir beyazlık görmemişti." "Bayan Sasaki tam başını pencereden çevirdiği anda, oda körletici bir ışıkla doldu." Altı kişi de küçük bir rastlantı sonu, patlama merkezine, yani ışığın Hiroşima'ya yayıldığı yöne sırtlarını dönmüş bulunuyorlardı. Küçük bir rastlantı. Yoksa yarım saat kadar süren geçici bir körlüğe tutulacaklardı (...beş yaşındaki Myeko durmadan soruyordu: "Neden gece oldu?"). Geçici bir körlüğün belki önemi yoktu. Fakat körletici ışığın hemen arkasından öyle bir sarsıntı Hiroşima'yı alttan üste, yanlardan ortalara çalkalıyor ki, onarılmadan oturacak ancak beş yapı kalıyor. Yıkılan binaların altında kalanlar, çocuklarını kurtarmıya koşabilecek kadar sağlam olanlar için bu körlük ayrı bir tehlikeydi. Bizim altı kahramanımız da o anda ışığa arkalarını dönmüş bulunuyorlardı ve ilk tehlikeyi küçük bir rastlantı sonucu atlatmışlardı. Fakat arkasından yapılar üstlerine yıkılıyordu.

AMANSIZ AVCI.

Ölenler ölmüştü birden. Ölmeyenler vardı. Enkaz altında, bacağı kırık veya küçük yaralarla kazayı atlatmış olanlar kentin dışına varmaya çalışıyor. Veya bütün enkazların içinde uğuldayan "İmdat" seslerine koşuyorlar. Atom bombası, hiç birine fırsat vermeden üçüncü şamarını yapıştırıyordu: Hiroşima yanmıya başlamıştı. Kentin çeşitli yerlerinde yükselen alevler bir anda, koşuşan kadını, çocuğu, yaralıyı, hastayı, ihtiyarı, genci sarıyor ve avını bırakmıyordu.

Yangının önünden kaçabilenler, enkazların içinden yükselen 'İmdat', 'kurtarın bizi' feryatlarını duyacak, dinleyecek vakit bulamıyorlardı. Ölüm arkadan kovalıyordu. Bay Tanimoto koşarken "Tanrım onlara yardım et, onları ateşten kurtar" diye dua ediyordu. Yapabileceği tek insanlık görevi bu idi çünkü.

Yangını geçebilenler, kentin boşaltma alanlarına toplanıyorlardı. Boşaltma alanları, üstüste yığıl-

mış yaralılarla, üstü başı kan içinde kalmış insanlarla doluydu. Yaralılar 'Mizu! Mizu.' 'Su.' 'Su!' diye inliyorlardı. Kendilerine su verebilecek kadar sağlam insan kalmamıştı.

Toplanma alanlarında bulunanların üzerine yağmur yağmıya başlıyor. Yağmur taneleri irileşince, yaralılardan biri "Amerikalılar benzin atıyor" diye bağırıyor, "Bizi yakacaklar".

ÖLÜLER ORTALIĞI KAPLIYOR.

Hastaneler yıkılmış, doktorlar ölmüş veya yaralanmıştı. Kentin en büyük hastanesi sayılan Kızılhaç Hastanesi'nde tek sağlam kalan doktor, Doktor Sasaki idi. İkiyüz hastabakıcıdan onu çalışabiliyordu. Kızılhaç Hastanesinde "Çok geçmeden her yer yatan, çömelen hastalarla dolmuştu; koğuşlar, lâboratuvarlar, odalar, koridorlar, merdivenler, giriş kapısı, teras, taş basamaklar, avlu, hastane dışında iki yana uzanan yollar, her yer yaralılarla dolup taşıyordu." Altıyüz yataklı hastaneye onbin yaralı gelmişti. Akşama doğru ise durum biraz daha değişmişti: "Her an yeni hastalar ölüyordu; cesetleri dışarıya taşıyacak kimse yoktu." Avlu ile giriş kapısı yüzlerce ölü ile doluydu.

Bay Tanimoto, ırmağın kıyısına ulaşabilmiş hastaları, akşam karanlığına kadar biraz yukarılara taşımıştı. Sabahleyin uyandığı zaman hepsini ölmüş gördü. Gelgit dolayısıyla ırmağın suları yükselmiş, hiçbiri kımıldıyamamış ve boğulmuştu. Irmağın üstü yüzen ölülerle doluydu.

Her yer ölü kokmıya başlamıştı.

RADYASYONUN ETKİLERİ.

Fakat on, onbeş gün sonra Hiroşimalılar felâketin bitmediğini görmekle daha büyük bir ümitsizliğe ve korkuya kapılıyorlardı: Kentin dört yanını, yıkılan binaların temellerini, saçakları diri, yeşil otlar kaplamıştı. İnsanların ise saçları dökülüyor, ateşleri yükseliyor, bulantı, ishal, kırıklık olayları artıyor, diş etleri kanıyor, deride peteşiler beliriyor, açılıyordu. Erkekler kısırlaşmış, kadınlar çocuklarını düşürmüş, aybaşılar kesilmişti. (Bu sonuncuların geçici olduğunu söylemek gerekiyor).

AMERİKA'NIN GÜVEN HEYKELİ: ATOM.

Atom bombasını Hiroşima'ya atmakla görevli ekibin içinde bulunan ve o zaman 24 yaşında bir üsteğmen olan Jacob Beser, yirmi yıl sonra şöyle diyor: "Durum aynı olsa idi, o görevi tekrar aynı şevkle yapardım." Şevkle yapmak? Yüzbinlerce insanın enkaz altında parçalanarak, ateş ortasında yanarak, sulara kapılıp boğularak, haykırarak, inliyerek ölüşü ve bu cinayeti şevkle işlemek arzusunun yirmi yıl sonra bile sönmemiş oluşu! Bu bomba kendi yurduna, kendi kentine, kendi evine, kendi tepesine atıldığı zaman da aynı sevki duymayı istiyor insanlık. Utanmazlar, yüreksizler, kaatiller.

Atom bombasını yapan kim? Amerikalı. Attıran kim? Amerikalı. Atan kim? Amerikalı. Peki atom bombasının büyük gücünü, büyük acısı içinde sezdirmek için titizlik gösterenler kimler? Onlar da Amerikalı. Hiroşima'nın yazarı John Hersey kim? O da Amerikalı. Bu sonuncuların atom bombasını lânetledikleri mi, yoksa insanlığı üstün güçleriyle tehdit etmeye yeltendikleri mi birbirine karışıyor doğrusu. Acaba Amerikalılar, atom bombasının insanlığa getirdiği felâketlerin, üzüntü belirtileriyle kefaretini ödemek mi istiyorlar; yoksa büyük güçlerinin gururu ile, hem insanlığı mânen ezmek, hem kendilerine olan güvenlerini tazelemek mi istiyorlar?

Hiroşima kitabının bilinçaltına sessizce işlediği bu ikinci noktayı ihmal etmemek gerekiyor. Amerika, insanlığın bu yüz karasından bir onur heykeli yükseltiyor.

Bir hastanın sözlerini iletirken John Hersey, acaba kendi gururunu şu sözlerle bilinçaltına sessizce sokuşturmuyor mu dersiniz: "**.....Sanayicikte** böylesine bir ilerleme, bir savaş kumarı uğruna iki milyar dolarlık altını böylesine kolaylıkla gözden çıkarma imkânı Amerika Birleşik Devletlerinden başka hangi ülkenin harcıydı ki?"

Sonuç ne oldu? Japonya teslim oldu. Atom bombasını atanlar, Tokyo'da savaş suçlusu olarak, ölenlerin kardeşlerini yargılamıya başladılar. Doktor Sasaki o zaman şöyle diyormuş: "Asıl bomba kullanmayı kararlaştıranları yargılayıp hepsini asmalılar."

Vakit hiç bir zaman geçmiş sayılmaz, veya sayılmamalıdır. Atom bombasını attıranlar iki yüz bin insanın kaatili olarak er geç yargılanmalıdır. Kendileri o zaman ölmüş bile olsa.

dünyanın lânetlileri

FRANTZ FANON'un 'Dünyanın Lânetlileri' adlı kitabının ilk bölümünü, İzlem Yayınevi aynı ad ile yayınladı. Fanon, Afrika adalarından bir zenci. Öğrenimini Paris'te yapmış, doktor olmuş. Ama Paris'te, Afrikalıların hâlâ anavatan dedikleri emperyalist ülkelerin, eski sömürgelerde devam eden gizli ihanetlerini teşhis ediyor; terkediyor Paris'i ve Cezayir'e giderek, Ulusal Kurtuluş Hareketine katılıyor. Dünyanın Lânetlilerinin kimler olduğu, kitabın yayınlanan birinci bölümünde tam bir açıklığa kavuşmuyor. Ama, kitabın bütünü için Jean Paul Sartre'ın yazdığı önsözden, bu lânetlilerin emperyalist batılılarla, bunların ajan olarak kullandıkları az gelişmiş ülkelerde türeyen mantar burjuvazi olduğunu anlıyoruz.

EMPERYALİZMDEN HÜRRİYETE.

"Emperyalizmden hürriyete" ara başlığı, John Strachey'in kitabının başlıklarından biri. İngiliz İşçi

Partisinden Sömürgeler Bakanlığı yapmış olan Strachey'nin, sosyalist kisvesi ile, eski İngiliz sömürgelerinde verdiği konferanslarını, Türkiye'de bir kitapta yayınladılar ve kitaba üç cazip ad birden verdiler: Büyük Uyanış, Demokrasinin Üstünlüğü ve Emperyalizmden Hürriyete.

Emperyalist özünü, 'sosyalist' kelimesi içersinde gizleyen ve sosyalist sahtekârlığına ulaşan bir hünerle, eski sömürgelerde, yeni - sömürgeciliği yaşatma ve pekiştirme gayretleri gütmüş olan Strachey'nin kitabı ile, Fanon'un kitabını yanyana getirip eleştirmek, siyasî eleştirmenler için bulunmaz bir fırsat olacaktır. Çünkü, sosyalist sahtekârlığı yapan Strachey, emperyalizmden hürriyete geçişin erdemini emperyalistler arasında gururla paylaşırken; bu sömürgelerden gelen Fanon, bu hürriyet sahtekârlığının özünü irdeliyor ve kitap başlığına ulaşıyor: Dünyanın Lânetlileri. Fakat bu lânetliler değil Afrika ülkelerine, kırk yıl önce çetin bir savaşla onlardan yakasını zor kurtarabilmiş olan Türkiye'ye kadar geliyorlar, dâvet ediliyorlar ve lânetlerini üzerimize serpiyorlar, ve biz büyülenmiş gibi onları kurtarıcı diye alkışlayacak kadar bayağılaşıyoruz.

AZ GELİŞMİŞ BİR BURJUVAZİ.

Emperyalizmden hürriyete geçildiği ilk devrelerde, yönetimi ele geçiren burjuvazi, az gelişmiş bir burjuvazidir. Buna 'ulusal burjuvazi' diyor Fanon. Ulusal burjuvazi ile, emperyalist ülkelerde devrimci rol oynamış burjuvazi arasında derin farklılıklar olduğunu belirtiyor:

Ulusal burjuvazi, herşeyden önce kapital birikimi yapamaz. Afrika ülkeleri, yeni sömürge sisteminden kurtulmaktadır. Batı burjuvazisinin sömürerek (ulusları ve emekçiyi) biriktirdikleri kapitali, sömürgelerde ulusal burjuvazinin biriktirmesi, artık büsbütün imkânsızlaşmıştır. Kapital birikimi olmıyan, cılız ulusal burjuvazi, yaratıcı ve üretici değil, derdemez emperyalist kapitalin aracısı olacaktır.

Ulusal burjuvazi, yeni şeyler bulmaya çalışmaz, üretmez, imâl etmez. Dış kapitalin bir aracısı olarak doğar ve dış kapital çıkarlarının kendi yurdundaki bekçisi ve ajanı olur. Sömürgecilerin, kendi yurdu için hazırladığı ihanete katılır. Bu ihanete katılırken çok zaman bilinçsizdir. Yurdunun ekonomisini, dünya gerçeklerini kavrıyacak bilgiden yoksundur.

Fanon diyor ki: "Bu burjuvazi için ulusallaştırma, sömürgecilerden kalan imtiyazların harfi harfine yerli seçkinlere geçmesi demektir." "Ulusal burjuvazi, gen Avrupalı güruhun yerini alır; yani onlar gibi doktor, avukat, tüccar, temsilci, genel dağıtıcı, ulaştırıcıdır."

Ulusal burjuvazi, sömürgecilerden kalan yerleri ele geçirdikten sonra, ülkeye daha önceden yerleşmiş olan veya yeni sızmaya çalışan şirketlerin kendi kanalından geçmesini sağlayarak tarihî komisyonculuğuna başlar. Sonuç ne olur? Ne olacak, "yeni sömürgecilik maskesi ardında gizlenen kapitalizmin değirmen beygirleri olurlar. Batı burjuvazisinin iş takipçisi rolünü, ulusal burjuvazi sıkılmadan benimser."

İŞTE STRACHEY'İN HÜRRİYETİ: GİDENLER GERİ GELMİŞTİİR ARTIK.

Emperyalistler, sömürgelerden giderken, kendilerini överler. Onları insanlaştırdıklarını, uygarlaştırdıklarını söyliyerek, sömürülen etin ve kanın kinini dostluğa çevirmek isterler. Başarırlar da... Çekilip gitmek zorunda kaldıklarını değil, artık görevlerinin bittiğini söyliyerek defolup giderler. Fakat gidenler sadece biraz asker ve biraz yöneticidir. Askerin ve yöneticinin gitmesi ile dış kapital, zayıflayan yanlarını güçlendirmek için, daha büyük hünerlerle ve dalaverelerle, ülkenin ekonomisini büsbütün ele geçirmeye çalışır. Ekonomisini ele geçirmekle kalmaz, komisyonculuğunu yapmakla görevli olan ulusal burjuvazinin çıkarları ile kendi çıkarlarını birleştirdiği için, ülke içinde çeşitli tahriplere girişmeye başlar. Din, dil, ırk, aşiret ayrılıklarını besliyerek, ülkeleri daima kontrolü altında tutabilecek şekilde zayıflatır. Gelenekçiliği, milliyetçilik maskesi altında gizleyerek, ülkelerin gelişmesini ve yükselmesini ulusal burjuvazinin aracılığı ile önler.

Ulusal toprak ağalarının hareketleri de, kentli burjuvazisine çok benzer. Onun da ulusal kurtuluş hareketinden beklediği, sömürgecilerden kalacak toprakları ele geçirmekten başka bir şey değildir. Toprakları ele geçirdikten sonra da, halkın ihtiyacı olan besinleri üretmez, ihracat ürünlerini yetiştirir. Çıplak ve aç soydaşlarını çalıştırarak, batılıların zevk için tükettikleri ürünleri yetiştirir. Tarım verimini artıracak hiçbir şey yapmaz. Topraklardan kazandığını, yabancı bankalara yatırarak kendi geleceğini güven altına alır.

TEK PARTİ VE LİDER.

Ulusal burjuvazi, halkın yükselen şikâyetlerini büsbütün susturmak ve dilediğini dilediği şekilde yapabilmek için tek parti yolunu seçer. Çünkü "tek parti, burjuva diktasının en modern biçimidir." Tek parti, burjuva adına, halk üstünde bir baskı aracı olur..

Ulusal burjuva, bu arada sık sık "önder" ihtiyacından söz etmeye başlar. Dürüst, iyi terbiye görmüş, bir önder de çıkar. Fakat önder halkı yatıştırmakla işe başlar. Ve yalnız halkı yatıştırır. Halkla, azgüçlü burjuvazinin arasına bir duvar gibi dikilir. Bir eli ile halkın haklı şikâyetlerini sustururken, onu oyalarken, öbür müşfik elini burjuvazinin sırtında gezdirir. İğrenç burjuvazinin dalaverelerine kefil olur, tecrübesizliklerine, ahlaksızlıklarına göz yumar. Halkın bilinçlenmesini yavaşlatır.

Görülüyor ki, tek parti ulusal burjuvazinin ağır tokmağıdır, lider de o tokmağın baş sallayıcısı. Tokmak burjuvazinin kafasına ineceğine hep halkın kafasına iner.

ÇIKAR YOL HALKIN KENDİSİDİR.

Fanon, sömürgecilikten, gerçek bağımsızlığa, siyasi ve ekonomik bağımsızlığa ulaşabilmek için tek çıkar yol olarak, burjuva döneminin atlanılmasını önerir. Çünkü bütün lânet, bütün kötülük ve iğrençlik bu az gelişmiş ulusal burjuvazinin ihanetinde saklıdır. Toplumsal gelişimin tarihi içersinde burjuva önemli bir yer tutar. Nerede? Batılı kapitalist ülkelerde. Burjuva bu ülkelerde ekonomik ve teknik güce sahiptir, toplumsal devrimlerin başarılmasında, ulusal gelirin yükselmesinde önemli rol oynamıştır. Ama az gelişmiş ülke burjuvazisi, bu batılı burjuvazinin âdi bir oyuncağı olmuş ve kendi yurdunu felce uğratmıştır.

Hareketin ve kurtuluşun özü halktır. Burjuvazinin sahip olduğu bir yönetim yerine, halkın sahip olduğu ve iştirâk ettiği yönetim tek kurtuluş ve yükseliş yoludur. Az gelişmiş ülkede, halkı en çok içersine alan da köylüdür. Köylü ile bağların çoğaltılması ve köylülerin doğrudan doğruya yönetime katılmalarını sağlamak, gerçek kurtuluş yolunu açacaktır ve halk demokrasisi ancak ondan sonra kurulabilecektir. "Ulusal olmak isteyen hükümet, halkla beraber halk için; yoksullar için yoksullarla beraber hükmedendir. Değeri ne olursa olsun hiç bir önder halkın iradesini yerine getiremez."

BİTİRİŞ:

Kitabı titizlikle okumamız gerekiyor: Afrika'nın yeni yeni kazanmıya başladığı şeyleri, bizim yirmi yıldır kaybetmekte olduğumuzu daha yakından görebilmek için.

Yerine konamamış bir cümle daha: Sartre'ın önsözü, batılıları, emperyalistleri ağır sözlerle uyarmıya çalışan bir fantezi gibi duruyor kitabın önünde.

petrol tröstleri türkiye'ye nasıl girdiler?

FRANSIZ GAZETECİSİ Pierre Fontaine'in yazdığı "Petrolün sırları" adlı kitapdan, Osmanlı İmparatorluğu ile ilgili bir bölümü Erdoğan Alkan dilimize çevirerek, küçük bir kitapta yayınladı. Kitabın adı: "Türkiye'ye petrol tröstleri nasıl girdiler? Gülbenkyan kimdir?" Kitabın altında da başka bir ad: "Türkiye'nin petrol meseleleri". Kitapta, Pierre Fontaine'in Petrolün Sırları'na yazdığı önsöz, Alkan'ın bir yazısı ve Pierre Fontaine'in kitabından alınan "Türk petrolleri ilk defa yabancılara nasıl satıldı? Gülbenkyan kimdir?" makalesi yer alıyor.

PETROL BOYUNDURUĞU.

Dünyayı artık motorlu araçlar yönetmektedir. Onlara can veren petrolü, petrol kaynaklarını ve ticaretini ellerinde bulunduran uluslar, ekonomik varlığın, teknolojinin temel maddesini ele geçirmiş olmakla kalmıyor, öbür ulusları etkileri altına almıya çalışıyorlar. Pierre Fontaine'in söylediği gibi, petrol tröstleri bir ülkede yalnız petrol çıkarmak, işletmek, taşımak ve ticaretini yapmakla kalmamış, "özellikle politikacıların ve ticaretçilerin tam bir sorumsuzluk duygusuyla hareket ettiği ülkelerde, tehlikeli bir hal alan malî güçlere de sebep olmuşlardır." Bugün ulusların, yalnız ticaret ve kazanç için değil, ekonomik bağımsızlıklarını ve dolayısıyla siyasi bağımsızlıklarını kurtarmak için petrollerini ulusallaştırmaları zorunlu olmuştur.

Pierre Fontaine, şu iddiayı da ileri sürmektedir: "Petrol hemen her ülkede bulunmaktadır." Bugün Fransa'da, İtalya'da, Almanya'da, Avusturya'da, Gabon'da, Libya'da ve diğer ülkelerde bulunan petrol yarım yüzyıl önce de vardı. Söz konusu olan bu petrolü bulmak, yeryüzüne çıkartmak ve işlemektir. Yazar sözlerine sunları ekliyor: "Ama petrolü bulmak ve işletmek için arıyanlarla, bir de aslında ortaya çıkmasını önlemek, durdurmak suretiyle arar gibi görünen oyalayıcıları birbirinden ayırmasını bilmek gerekir."

TÜRKİYE DEĞİL OSMANLI İMPARATORLUĞU.

Kitabın adını burada hatırlıyalım: "Türkiye'ye petrol tröstleri nasıl girdiler?" Pierre Fontaine'in kitaba konu olan bu makalesi, okuru yanıltacak bicimde sunulmustur. Yazıda sözü edilen Türkiye değil, Osmanlı İmparatorluğudur.

Yazar, Osmanlı İmparatorluğu zamanında Mezopotamya'daki petroller için Anglo-Sakson ve Alman rekabetini genel hatlarıyla çizmeye çalışmaktadır. Fontaine, Bağdat demiryolunun yapımını ve bu demiryolunun yapımı ile gelişerek Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasını petrole bağlamaktadır.

Pierre Fontaine'in, Osmanlı İmparatorluğunu parcalıyarak ele gecirmek isteyen İngiliz politikasının arkasında, petrol tröstlerinin gizlendiğini söylemesi, araştırılmaya değer ayrı bir konudur.

TÜRKİYE'NİN PETROLLERİ ÖNEMLİ DEĞİL, TÜRKİYE ÖNEMLİ.

Fakat bu sözlere, aktüel siyasi bir çizgi çizmek zorunda bulunduğumuzu unutmıyalım. Türkiye'de petrol bulunması, karteller için yeni politik imkânlar yaratmıştır. Bu imkânlar, petrolün varlığından çok daha önemlidir ve petrol arama, çıkartma, taşıma amacı ile, dünya politikasında çok büyük etkileri bulunan kartellerin, Türk halkının içine kadar girmek ve Türkiye'ye 'hukukî haklar' vehmi ile demir atmak fırsatını ele geçirmiş olmalarıdır.

Karteller, Türkiye'nin iç politikasına derdemez karışacaklardır ve her başarısızlık onları biraz daha ileri götürecektir. Çünkü: Türkiye stratejisinin, Sovyetler Birliği'nin dünya ve Ortadoğu politikalarına çok değişik değerler verecek bir önemi vardır.

Karteller Türkiye'de petrolü değil, petrol aracılığı ile, bu stratejik bölgeyi ellerinde bulundurmak isteyeceklerdir.

Kartellerin bu egemenliklerini yürütebilmesi, Türkiye'nin iç politikasına hâkim olmalarıyla mümkündür ki, petrol arama, çıkartma, taşıma gibi şeyleri araç edinerek Türk toprağının, halkının, yönetici kadrosunun içersine kök salmışlardır.

YABANCI PETROL ŞİRKETLERİ, TÜRKİYE'Yİ PARÇALAMIYA ÇALIŞABİLİR.

İkinci tehlike şudur: Kartellerin, Türk iç politikasına hâkim olamıyacaklarını anladıkları zaman, Türkiye'yi zayıflatacak yollara başvuracak eğilimde olmalarıdır. Bugün Türkiye'de daha çok Güney-doğu Anadolu bölgesinde petrol bulunmuştur ve petrol daha çok bu bölgede aranmaktadır. Daha düne kadar turistik gezilere bile kapalı olan bu bölgede (niçin turistik gezilere açıldığını da düşünmemiz gerekiyor) bugün yabancılar petrol arama vesilesiyle halkın içersine girebilmişlerdir.

Tarih o kadar eski değildir: Bağdat demiryolu imtiyazını alan Almanlar, arkeolog sıfatı ile askerî ajanlarını, Dicle ve Fırat üzerinde nehir tasıt imtiyazını alan İngilizler tüccar ve nakliyeci sıfatı ile İnteleians Servis memurlarını Mezopotamya'ya, kuzey dağlık bölgesine sokmuslar ve buralarda geniş tahripler yapmıslardı. Bugün de aynı seyi, Güney - Doğu Anadolu bölgesinde, resmî müsaadeli yabancı memurların yapabileceğini nasıl aklımızdan çıkarıyoruz?

Yabancı petrol sirketleri, sıkıstıkları takdirde, Türkiye'deki egemenliklerini kaybetmemek icin, Türkiye'yi zayıflatacak ikinci yolu, parcalama yolunu elbette seçeceklerdir. Burada Mustafa Ok'un bir yazısını hatırlamakta fayda vardır (1) Mustafa Ok yarımadaların bölünme istidadında olduğunu yazdıktan sonra, Fırat nehrinin 16. yüzyıla kadar tabiî sınır hattı olduğunu belirtiyor ve söyle diyor: "Anadolu yarımadası, Fırat boyunca bölünme istidadındadır."

Bunun benzeri bir örneğini Musul petrolleri dolayısıyla, İngilizler 1925'de Şeyh Sait isyanı ile sahneye koymuslar ve Musul'u ele geçirmişlerdi.

İste tarih, iste aktüalite. Bakalım vatan satılacak mı, bölünecek mi? Çünkü aklımızı basımıza almazsak, karteller ikisinden birini gerçekleştirebilmek için çalışacaklardır. □□

(1) Mustafa Ok, Politika ve Strateji, Cumhuriyet, 13 Mart 1965.

EDEBİYATIMIZIN KOMPRADORLARI

2. SAYFADAN

ve beğeniler arasında büyük farklılıkların olacağını elbette kabul ediyoruz. Okumuşlar arasında özel hizmetler ve mesleklerle uğraşanlarla, edebiyatçı, yazar, politikacı gibi genel meselelerle uğraşanlar arasında da düşünüş ve beğenilerde farklılıklar olacağını kabul ediyoruz. Bizim çetin sorumuz bu farklılaşmaya karşı değil, farklılaşmanın oluş biçimine, içinde gizlenen öze yöneltilmiştir. Okumuşlar sınıfının yerinde sayacağını bir an için kabul etsek bile, okumamışların, yani folklorun ve geleneklerin yaşatıcısı duruk kitlelerin yücelmesini ve yükselmesini istediğimiz an, gelenekçi değil, devrimci bir edebiyatı ve sanatı savunduğumuz da kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

Oysa, Türk toplumu bütünü ile devrime ve değişişe sonsuz bir ihtiyaç duymaktadır. Toplum büyük bir değişiş içersindedir. Bu değişen toplumun edebiyatı gelenekçi değil, derdemez devrimci olacaktır. Onun için diyoruz ki, folklora, yani geleneklere dönülmesi, bizim için tartışma konusu edilemiyecek kadar siyasamız içersinde belirmiş bir konudur.

ilk hedef: bilinçleşmek

İngiliz toplumu, kendi değişimine, devrimine uygun liberalist insanını, burjuvasını, bürokrasisini yaratmıştır. Kendi değişimine ve devrimine, kendi toplumsal varlığına mânen ve maddeten kaynamış ve onun üstünde varolmuş bir edebiyatçısı vardır. Bu Fransa'da, Amerika'da, Almanya'da böyledir. Türkiye'de böyle değildir.

Türk edebiyatçısı, edebiyat dışındaki görevleri içinde beslediği ülküleri ve davranışları ile, yaşayışı, yaşayışını kaskatı çevreliyen eşyaları, coşkun bir şekilde kendisini kaptırdığı daha çok para kazanma ve daha kolay, daha rahat, daha keyfle yaşama arzusu ile ithal malı liberalist yaşayış ve düşüncenin zebunu olmuştur.

Bu edebiyat içinde, motifler halinde veya belirsiz de olsa, emperyalist ülkelerin endişeleri yer alır. Çünkü bizim edebiyatın liberalliği de ithal malıdır, kendi özünden doğup yükselen, kendi garçeğine uygun bir liberalizm değildir.

Halkın maddî ve manevî gücüyle, halkın önder olarak yarattığı edebiyatçının doğmasını veya bu bilincin pekiştirilmesini, kurtuluş için ilk şart sayıyoruz. □□

1. Bu konuları Niyazi Berkes 'Batıcılık, ulusçuluk ve toplumsal devrimler' kitabında en iyi şekilde ve ayrıntılarıyla anlatıyor.

ZENCİ SORUNU

A. EİNSTEİN

CAN GÜNER

On yıldan biraz uzun bir süredir Amerika'da, aranızdayım. Bunları hem zenci sorununu önemsediğim, hem de sizleri bu konuda aydınlatmak ya da uyartmak için yazıyorum. Birçok okuyucu haklı olarak sorabilir: "Ne üstüne görev senin, yalnız biz Amerikalıları ilgilendiren konular üzerinde tartışmalara yol açmak?. Üstelik hiçbir göçmen dokunmuyor, kurcalamıyorken bunları..."

●

Böylesine bir yargının haklı, sağlam bir bir yargı olduğu kanısında değilim. Belirli bir çevrede yetişen insanın ön yargılarının olmaması olanaksız gibidir, bilirim. Ama bu ülkeyi vatanı bellemiş ergin bir insanın ilginç gördüğü herşeyi en ince ayrımlarına varıncayadek gözleyebilme hakkı da olsa gerek. Ayrıca duyduğu, gördüğü her konu üzerinde korkusuzca tartışması gerektiğine de inanırım. Böyle bir davranış olsa olsa o insanın sorumluluğunu, payına düşen görevi yerine getirdiğini kanıtlar o kadar.

●

Bu ülkeye yeni gelen birinin kendini bu topraklara bağlaması, bu topraklara adaması halklar arasında süregelen güçlü bir demokratik gelenektir. Ama burada ben, bu ülkenin övülmeğe değer böylesine demokratik - siyasal kurumlarından söz açacak değilim. Bilmez miyim ne denli büyük olduğunu onların. Sadece buradaki insanlararası ilişkiler, onların biribirlerine olan davranışları, tutumları gibi belirli konular üzerinde durmak isterim.

●

Amerika'da her insan tek olarak, kişiliğinin titizlikle korunduğu bilinci içindedir. Hiç kimsede, kendinin bir başka kisiden ya da topluluktan ayrı tutulduğu, hor görüldüğü gibi saplantılar, aşağılık duyguları yok. Aşırı zenginlik farkları, büyük ayrımlar, belli bir azınlığın çoğunluk üzerinde sağladığı güçlü baskılar bile, bu ülke insanının kendine olan o sağlam güvencini, kişiliğine olan o saygısını yitirtememiş.

●

Bütün bu olumlu yeteneklerine karşın, Amerikalıların toplumsal görüşlerinde gene de anlaşılmaz, karanlık bir bölüm var. Onların eşitlik, insan onuru diye tutturduklaı şey aslında, salt derisi beyaz insanlar içindir. Hattâ benim Yahudi olmam bile onları tedirgin ederse varın kıyaslayın, derisi siyah özellikle zencilere karşı tutumları nasıl olur?. Kendimi ne kadar Amerikalı sayarsam bu durumlar o kadar üzüyor beni. İçinde bulunduğum bu karışık duygulardan ancak konuşmakla, yazmakla kurtulabilirim sanıyorum.

●

Şimdi birçok iyi niyetli insan bana şöyle diyecek: "Bu ülkede bizim zencilere karşı davranışımızı belirleyen, onlarla yıllardır yanyana yaşamanın verdiği tatsız bir takım deneyler sonucudur. Onlar bizimle ne zekâca, ne sorumluluk duygusu, ne de güvenilir olmaları yönünden eşit değillerdir."

●

Şu kanıya vardım ki, bunlara inanan bir insan yanlış bir inancın kurbanıdır. Atalarınız bu kara renkli yığınları zor kullanarak yurtlarından sürüp çıkardılar. Sonra da beyaz adam zenginliğini artırsın, rahat bir yasayışa kavuşabilsin diye insanlık dışı bir takım yöntemlerle ezilip sömürüldüler. Zencilere karşı olan çağdas ön yargı işte bu iğrenç sömürme düzenini sürdürme çabasının bir sonucudur bence.

●

Eski Yunanlıların da köleleri vardı bilirsiniz. Zenci değillerdi bunlar. Savaşlarda tutsak alınan beyazlardı. Hem ırk ayrımlarından da söz açılmıyordu daha. Aristo, köleleri doğuştan hürriyetlerinden yoksun, uysal, bayağı yaratıklar olarak gösteriyordu. Bakın Aristo bile geleneksel ön yargıdan kurtulamamış, üstün zekâsı onu bu konuda bağımsız kılamamıştı.

●

Bizim nesnelere karşı davranışımızın geniş bir bölümü çocukluğumuzda çevremizden bilinçsiz kaptığımız duygularla, düşüncelerle şartlandırılmıştır. Başka bir deyimle, gelenekler, kazanılmış yatkınlıklar, özellikler bizi biz yaparlar. Davranışlarımız, inançlarımız bilinçli düşüncemizin etkisinden çok, geleneğin o güçlü etkisi altındadır.

●

Geleneği hiçte küçümsememek gerekir böylece. Eğer

insanlararası ilişkileri daha iyi kılmak istiyorsak, zekâmızın, bilincimizin gelişmesiyle geleneğin o yıkıcı etkisini düzen altına almalı, ona karşı eleştirici bir tavır takınmalıyız. Bu arada, etkisinde kaldığımız geleneklerin geleceğimize, yüceliğimize yapabileceği zararları da tanımağa çalışmalıyız.

●

Zencilere karşıt geleneksel ön yargının ne denli iğrenç birşey olduğu iyi niyetle düşünmeğe çalışan insanlarca hemen kabul edilecektir sanırım.

●

Ama insanoğlunun iyi niyetleri bu köklü ön yargıyla savaşta başarı kazanabilecek mi?. Yiğitçe söze, eyleme dayanan örnekler verilmelidir artık. Çocuğunu da böylesine ırksal ön yargıların etkisinde kalmaması için gözlemelidir.

●

Yakın bir gelecekte bu yerleşik köklü belânın üstesinden gelecek bir yolun varlığına inanmıyorum. Ama bu amaca ulaşıncayadek iyi niyetli insanlar için, hizmetlerine verilmiş gene o insanoğlunun yaratıcı bilgi gücünden daha güvenilir bir dayanak da yoktur derim. □□

REFAHIN GELİŞMESİ TÜTEN·BACALARIN·ARTMASINA·BAĞLIDIR

SÜMERBANK'A PARA YATIRANLAR BU MİLLÎ GAYEYE HİZMET ETMEKTEDİRLER

(dost: 59)

DOST YAYINLARI

	Kuruş
ROMAN :	
1 — Acemiler, **Hikmet Erhan Bener** (x)	200
2 — Sokaktaki Adam, **Attilâ İlhan** (Ciltli) (x)	600
3 — Babamla Geçen Günler, **Clarence Day**	400
4 — Hasangiller, **Tarık Dursun K.**	200
5 — Gordium I, **Hikmet Erhan Bener**	250
6 — Hatırladıklarım, **Eleanor Roosvelt** (x)	150
7 — Üç Yüzlü Adam, **H. A. Philbrick** (x)	100
8 — Şehir Çocuğu, **Herman Wouk** (x)	100
9 — Abraham Lincoln, **Emil Ludwig** (x)	400
10 — Kiralık Oda, **Georges Simenon**	300
11 — Sanık, **Alexender Weisberg**	300
12 — Polis Müfettişi Kadavra **Georges Simenon**	300
13 — Zenciler Birbirine Benzemez, **Attilâ İlhan**	400
14 — Ayaşlı İle Kiracıları, **M. Şevket Esendal**	400
15 — Otlakçı, **M. Şevket Esendal** (Ciltli)	800
16 — Mendil Altında, **M. Şevket Esendal** (Ciltli)	800
17 — Belâlı Yer, **Erskine Caldwell** (Ciltli)	600
18 — Ne Ekersen, **Mehmet Seyda**	400
19 — Dünya Evi, **Orhan Kemal**	500
20 — Kızgın Toprak, **Jorge Amado**	600
21 — Duru Göl, **İlhan Tarus**	500
22 — Korsan Çıkmazı, **Nezihe Meriç** (Türk Dil Kurumu 1962 Ödülünü kazandı)	500
23 — Vapur Düdükleri, **Ayhan Hünalp**	300
24 — Ölümle Saklambaç, **Georges Simenon**	400
25 — Ormandaki Deli, **Georges Simenon**	400
26 — Yaşamak İçin, **Güner Demiray**	300
HİKÂYE :	
1 — Karınca Yuvası, **İlhan Tarus** (x)	125
2 — Dost, **Vüs'at O. Bener** (x)	125
3 — Grev, **Orhan Kemal** (Ciltli) (x)	300
4 — Tepedeki Ev, **Umran Nazif**	200
5 — Şu Babamın İşleri, **Carlos Bulosan**	200
6 — Kardeş Payı, **Orhan Kemal**	200
7 — Topal Koşma, **Nezihe Meriç**	200
8 — Sihamba (Zenci Hikâye ve Şiirinden Seçme) **Suat Taşer**	100
9 — Yaşamasız, **Vüs'at O. Bener**	400
10 — Bozbulanık, **Nezihe Meriç** (2. Baskı)	400
11 — Perşembe Yağmurları, Hazırlayan : **Salim Şengil**	100
12 — Hallaç, **Leylâ Erbil**	250
ŞİİR :	
1 — Memleket Saat Ayarı, **S. Aldanır** (x)	100

	Kuruş
2 — Dünya Güzel Olmalı, **Mehmed Kemal**	100
3 — Sisler Bulvarı, **Attilâ İlhan** (2. Baskı)	300
4 — Haraçmezat, **Suat Taşer**	100
5 — Anzelha, **Halim Yağcıoğlu**	100
6 — Yanık Sarı, **Ahmet Köksal**	100
7 — Cümbüşçübaşı, **Ercümend Uçarı**	100
8 — Yağmur Kaçağı, **Attilâ İlhan**	200
9 — Köroğlu, **İlhan Berk**	200
10 — Hacıvatın Karısı, **Salâh Birsel**	200
11 — Dağda Ateş Yakanlar, **O. F. Toprak**	200
12 — Sultan Palamut, **Metin Eloğlu** (x)	200
13 — Heyboydan (Dünya Şiirinden Seçmeler) **Can Yücel**	400
14 — İki Dal, **Celâl Vardar**	100
15 — Manilerimizden, **Dr. İlhan Başgöz**	200
16 — Duvar, **Attilâ İlhan** (2. Baskı)	300
17 — Horozdan Korkan Oğlan, **Metin Eroğlu**	200
18 — Mısırkalyoniğne, **İlhan Berk**	250
19 — Rüzgârlı Su, **Selâhattin Batu**	250
20 — Gözünü Sevdiğim, **Oğuz Tansel**	250
21 — Tütünler Islak, **Turgut Uyar** (1963 (Yeditepe Ödülünü Kazandı)	300
22 — Kim Kime, **Nâzım Güntürkün**	250
23 — Türkiyem, **Turgut Uyar**	300
24 — Gölgeleri Kullanmak, **Ahmet Oktay**	250
25 — Kişi, **Cengiz Bektaş** (Özel Baskı)	500
26 — Gencölmek, **Ergin Günçe**	250
TİYATRO :	
1 — Öteye Doğru, **Sutton Vane** (x)	100
2 — Tarih Boyunca Tiyatro, **Turhan Dilligil** (x)	100
3 — Annemi Hatırlıyorum, **John Van Druten** (x)	100
4 — Bir Dünya ki, **Suat Taşer**	100
5 — Vatanseverler, **Sidney Kigsley**	200
6 — Korku, **Orhan Asena** (x)	100
7 — Deli Dumrul, **Suat Taşer** (Destan)	300
8 — Ihlamur Ağacı, **Vüs'at O. Bener**	250
9 — Yarın Cumartesi, **Güner Sümer**	300
10 — Modern Tiyatro Akımları, **Özdemir Nutku**	1000
11 — Kafkas Tebeşir Dairesi, **Bertolt Brecht**	300
GEZİ :	
1 — Moskova Mektupları, **Lydia Kirk** (x)	100
2 — Abbas Yolcu, **Attilâ İlhan**	400
3 — Ha bu diyar, **Fikret Otyam**	200
4 — Gide Gide, **Fikret Otyam**	250
5 — Uy Ba Bo, **Fikret Otyam**	300
6 — Bir Avuç Toprak için, **İbrahim Kuyumcu**	300

(31. Sayfada)

(30. Sayfada)

	Kuruş
DENEME-FIKRA :	
1 — Söz Arasında, **Ataç**	100
2 — Devekuşuna Mektuplar, **Haldun Taner** (x)	300
BİYOGRAFİ :	
1 — Lyndon B. Johnson ve A.B.D. Cumhurbaşkanlığı, **Prof. Dr. Akdes Nimet Kurat**	500
BALE :	
1 — Gönlü Yüce Türk, **Metin And**	500
MİMARLIK :	
1 — İnsana Dönüş - FL. Wright - **Şevki Vanlı**	1000
ÇOCUK KİTAPLARI MASALLAR DİZİSİ :	
1 — Altı Kardeşler, **Oğuz Tansel**	100
2 — Cimri ile Cömert, **İlhan Dumanoğlu**	100
3 — Talih Kuşu, **Tezel Amca**	100
4 — Kahkaha Sultan, **Mümtaz Zeki Taşkın**	100
5 — Öksüzoğlan, **İlhan Dumanoğlu**	100
6 — Nalıncı Padişah, **İlhan Dumanoğlu**	100
7 — Altın Top, **İlhan Dumanoğlu**	100
ÇOCUK KİTAPLARI BİLGİ - HİKÂYE DİZİSİ :	
1 — Küçük İspanyol Kızı Maria	125
2 — Arap Abdül Kardeş	125
3 — Çing Ling ile Ting Ling	125
4 — Meksikalı Kardeşler	125

SHD. KOLLEKSİYONLARI :

Cilt: 2, 3, 4, 5 Ciltleri altışar lira. 6. Cilt yedibuçuk lira. 7 - 8 bir arada on lira.

"DOST" KOLLEKSİYONLARI :

Cilt: 1 - 2, 3 - 4, 5 - 6 Ciltleri 18 er lira.
7. Cilt 12 lira. Yeni dizi.
1 - 2, 3 - 4 Ciltleri birarada 25 er lira.

(x) İşaretliler tükenmiştir.

RESİM : ORHAN PEKER

CAHİT IRGAT

TABAN

Karanlık pencerede tâ uzakta bir ışık
Çığlık çığlığa iki gözde ak düşünce
Bir kumaş gibi sevgi biraz karışık
Biçilmiş giyilmiş daha önce.

İçimdeydi hep bu ışık bu pencere
Kalaysız aşk, bu kapkaçak tencere
Bana bana dalalım elimizle içine
Bırak acı kalsın aşklarımız bedende.

Ben tabanı yeni insanın biri
Anlarlar mı zincire bağlı fili

TREN SESİ

Bir tren sesi ağlatır beni
Başuboşuna,
Pisipisine,
Bir tren sesi ağlatır beni,
Otuz yıllık aktörüm
Susmuş dilleri
Susmuş gözleri
Başuboşuna,
Pisipisine,
Haydarpaşa'da niçin ağladım
Şimdi anladım
Başuboşuna,
Pisipisine,
Basubosuna,
Pisipisine.

TERS

Ellerimi verdim yağmura
Sana vermedim,
Gözlerimi verdim yağmura
Sana vermedim,
Oysa öbür yağmurlar
Öbür yağmurlar
Benim için yağardı.